Πελοποννήσου κειμένης, ἐν ᾧ καταγράφονται πάντα τά τε κινητὰ ***καὶ*** ***ἀκίνητα καὶ κτήματα τῆς*** *αὐτῆς μονῆς ὅσα διεσώθησαν μετὰ τὸν ἀπὸ* ***τῶν*** *Ἀλβανῶν ἐμπρησμὸν καὶ καταστροφὴν αὐτῆς, κατὰ τὸ* **͵αψοβ΄** ***ἔτος*** *ἀπὸ Χριστοῦ ἐπισυμβᾶσαν καὶ ὅσα εἰς τὸ μετέπειτα προσεκτήθησαν* ***καὶ προσκτηθήσονται*** *— Καὶ δὴ κατὰ τὸ* **͵αψοε΄** *σωτήριον ἔτος, Μαρτίου θ΄, καθ᾿ ἣν ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν μοναστήριον μετὰ τὸν* ***ἐμπρησμὸν καὶ διασκορπισμὸν αὐτοῦ*** *ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπαπειλουμένου ἐκείνου κινδύνου, κατεστρώσαμεν τὸν παρόντα κώδικα ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Θεοφάνους Μαυρικιώτου. . .».*

Ἀπὸ τὸ 1775, ποὺ μὲ τὴ φροντίδα τοῦ ἄξιου ἡγουμένου Θεοφάνους Μαυρικιώτου συγυρίζεται τὸ μοναστήρι καὶ καταστρώνεται ὁ κώδικας, μποροῦμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴν ἱστορία τῆς μονῆς ὣς τίς πιὸ μικρὲς λεπτομέρειες. Ἡ πρώτη τους δουλειὰ ἦταν φυσικὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὸ μοναστήρι: ξοδεύουν γιὰ τὴν ἐλευθέρωση τῶν καταχρατουμένων μοναστηριακῶν κτημάτων, γιὰ τὴν ἔκδοση σχετικοῦ φιρμανίου· τότε φροντίζουν νὰ ἐκδοθῇ καὶ τὸ δεύτερο σιγίλλιο (Δεκέμβριος τοῦ 1775)· τὸ 1782 ἀρχίζουν νὰ ἐπιδιορθώνουν τὸ μοναστήρι, τὸ 1785 τὰ μετόχια καὶ τὸ 1787 πεθαίνει ὁ ἡγούμενος Θεοφάνης.

Ὁ κώδικας τοῦ 1775 εἶναι ὁ ἀρχαιότερος τῆς μονῆς· μετὰ τὴν Ἐπανάσταση καὶ τὴν ἀποκατάσταση, τὸ 1834, ἀρχίζει ὁ δεύτερος, νεώτερος κώδικας. Καὶ οἱ δύο εἶναι πολύτιμοι γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ [1], ἀλλὰ καὶ γενικώτερα γιὰ τὴν τοπικὴ ἱστορία τῶν χρόνων αὐτῶν. Ἂς ἐλπίσωμε πὼς τὶς πολύτιμες αὐτὲς πληροφορίες θὰ ἐκμεταλλευτοῦν ὅσοι ἐνδιαφέρονται εἰδικώτερα γιὰ τὴν τοπικὴ ἱστορία καὶ γιὰ μιὰ λεπτομερέστερη ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ [2]. Ἐδῶ μιὰ παρόμοια ἐργασία θὰ ξεπερνοῦσε τὸ σκοπὸ τοῦ ἄρθρου.

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

[1] Ἀναφέρω ἐδῶ μόνο λίγες χρονολογίες σχετικὲς μὲ τὴν ἱστορία τῶν κτιρίων: τὸ 1810 ὁ Δανιὴλ Πατραῖος παπᾶ-Ροῦσος χτίζει τὴ σκάλα τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ «εἰς ψυχικήν του ὠφέλειαν καὶ διὰ τὴν πρὸς τὸν ὅσιον Λεόντιον ἄκραν εὐλάβειάν του» — 1813 - 1815 τὸ τέμπλο («ὅλον σκαλισθὸν καὶ χρυσωμένον») μαζὶ καὶ ἕνα στεφάνι τοῦ πολυελαίου καὶ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου καὶ τὸ προσκυνητάριον «ἀπὸ τοὺς ἰδίους τεχνίτας τοῦ τέμπλου» — ἔξοδα γρόσια 12 500 (στὸ τέμπλο ἐπιγραφὴ «Νικόλαος Μετζοβίτης 1816») — 1820 «αὔλικαὶ καμάραι . . . ἀσβεστόκτιστοι» καὶ δέκα νέα κελλιὰ πάνω ἀπὸ τὰ παλιά. — Πολλὲς πληροφορίες δίνουν καὶ οἱ δύο κώδικες γιὰ τὴ μεγάλη περιουσία τοῦ μοναστηριοῦ, ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄπειρα κτήματα ποὺ ἔχει στὰ γύρω μέρη ὣς τὴν Ἠλεία, ἔχει καὶ μετόχια στὴν Πάτρα, στὴν Ἀθήνα, στὴν Τριπολιτσὰ καὶ μέσα στὴν Κωσταντινούπολη τὴν ἴδια.

[2] Στὶς πληροφορίες τῶν δύο αὐτῶν κωδίκων κυρίως στηρίζεται ἡ ἱστορία τοῦ ἱερέως *Θεοδώρου Παπαγεωργίου* (βλ. σ. 68).

ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΑΙΓΙΟΥ ΚΑΙ ΚΑΛΑΒΡΥΤΩΝ

Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1937 μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Γενικοῦ Συμβουλίου Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπισκέφθηκα τὰ μοναστήρια τῆς ἐπαρχίας Αἰγίου καὶ Καλαβρύτων γιὰ νὰ ἐρευνήσω τὰ χειρόγραφα καὶ τὶς βιβλιοθῆκες τῶν μοναστηριῶν αὐτῶν. Τὰ μοναστήρια ποὺ ἐπισκέφθηκα εἶναι τ᾿ ἀκόλουθα: τῶν Μεγάλων Ταξιαρχῶν κοντὰ στὸ Αἴγιο (βλ. τὸ προηγούμενο ἄρθρο), τὸ κατεστραμμένο σήμερα Μέγα Σπήλαιο, τὸ μοναστήρι τῆς Ἁγίας Λαύρας τῶν Καλαβρύτων καὶ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κοντὰ στὸ Σοποτό. Τέλος ἐνδιαφέρουσα εἶναι καὶ ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τοῦ Σοποτοῦ (μετονομασμένου σήμερα Ἀροανία) [1].

Ὅλων τῶν μοναστηριῶν αὐτῶν τὶς βιβλιοθῆκες, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μοναστήρι τῶν Ταξιαρχῶν, εἶχε ἐπισκεφθῆ πρὶν ἀπὸ τριάντα πέντε χρόνια ὁ Ν. Βέης καὶ συνέταξε καταλόγους τῶν χειρογράφων, ποὺ δυστυχῶς ὅμως δὲν ἐδημοσιεύτηκαν οἱ περισσότεροι [2]. Ἔτσι τὶς περισσότερες φορὲς τὸ ἄρθρο τοῦτο πληροφορεῖ μονάχα γιὰ τὶς ἀλλαγὲς ἢ τὶς συμπληρώσεις ποὺ ἔγιναν στὸ μεταξύ.

Περιγραφὲς χειρογράφων ὅπως τούτη φυσικὸ εἶναι νὰ ἔχουν πολλὲς ἐλλείψεις· ὁ διαθέσιμος χρόνος εἶναι λίγος, παραλείπει κανεὶς νὰ σημειώσῃ μερικὰ σπουδαῖα στοιχεῖα στὴν περιγραφὴ τοῦ χειρογράφου,

[1] Ἡ περιοδεία μου διήρκεσε δέκα μέρες. Θερμὰ εὐχαριστῶ ἐδῶ ὅλους ὅσους ἐβοήθησαν γιὰ τὴν πραγματοποίηση τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς καὶ πρῶτα - πρῶτα τὸ Γενικὸ Συμβούλιο Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδιαίτερα τὸν πρόεδρο κ. Γ. Χαριτάκη. Γιὰ τὴ φιλοξενία μου στὴ Μονὴ Ταξιαρχῶν ἐξέφρασα τὶς εὐχαριστίες μου στὸ προηγούμενο ἄρθρο. Στὴν Ἁγία Λαύρα προθυμότατα ἔθεσε στὴ διάθεσή μου ὅλα τὰ χειρόγραφα ὁ ἡγούμενος κ. Πολύκαρπος Παΐκος· στὴ μονὴ τῶν Ἁγίων Θεοδώρων ὁ ἡγούμενος κ. Ἀρσένιος Κανελλόπουλος· γιὰ διάφορες πληροφορίες στὴν ἴδια μονὴ εὐχαριστῶ ἐπίσης θερμὰ τὸν ἀρχιμανδρίτη κ. Δαμασκηνὸ Πετρόπουλο, τ. καθηγητή, καὶ τὸν σκευοφύλακα τῆς μονῆς κ. Πορφύριο. Τέλος στὸ Σοποτὸ εὗρηκα θερμὴ ὑποδοχὴ καὶ βοήθεια ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τοῦ Ἡμιγυμνασίου καὶ τὸν διευθυντὴ κ. Ν. Ἀντωνακόπουλο, ὅπως ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὸν εἰρηνοδίκη κ. Γ. Κανελλόπουλο. Σὲ ὅλους ἐκφράζω τὶς θερμότατές μου εὐχαριστίες.

[2] Γενικὴ ἔκθεση τῶν ἐρευνῶν τοῦ *Ν. Βέη*: Παναθήναια 9, 1904/5, 136. 237. Γιὰ τοὺς δημοσιευμένους καταλόγους χειρογράφων βλ. παρα κάτω σὲ κάθε μοναστήρι χωριστὰ καὶ τὴν πολύτιμη ἀναγραφὴ τῶν καταλόγων τοῦ *Δ. Γκίνη*, Ἐπ. Ἑτ. Βυζ. Σπ. 11, 1935, 361 κέ. (καὶ σὲ ἰδιαίτερο τεῦχος), στὴ λέξη Καλάβρυτα.

πολλὲς ἀπορίες γεννιοῦνται ἐκ τῶν ὑστέρων καὶ τὸ ὑλικὸ δὲν εἶναι πρόχειρο ὥστε νὰ εἶναι εὔκολη ἡ ἀντιπαραβολή. Ἡ γνώση ὅμως τοῦ πλούτου τῶν χειρογράφων ποὺ περιέχουν τὰ μοναστήρια εἶναι γενικὰ τόσο ἀπαραίτητη, ὥστε καὶ μὲ τὶς ἐλλείψεις αὐτὲς τὰ σημειώματα ποὺ δημοσιεύονται πάρα κάτω ἐλπίζω νὰ ἔχουν κάποια χρησιμότητα γιὰ τὴν ἐπιστήμη.

1. Μονὴ Ταξιαρχῶν Αἰγίου.

Τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς δὲν ἔχουν μελετηθῆ ὡς σήμερα ἀπὸ κανέναν, ὅσο ξέρω· μόνο τὸν πορφυρὸ κώδικα λειτουργιῶν περιγράφει μὲ μεγάλη λεπτομέρεια ὁ Σ. Λάμπρος (ΝΕ 2, 1905, 352· βλ. κατωτ. ἀρ. 17). Τὸ μοναστήρι ἔχει 85—90 περίπου χειρόγραφα· ἀπ᾿ αὐτὰ ἄξια γιὰ μιὰ λεπτομερέστερη περιγραφὴ μοῦ ἐφάνηκαν μόνο τ᾿ ἀκόλουθα :

1. Χαρτ. 215×150, φφ 400, τέλ. 17. *αἰ.*—Ἐκκλησιαστικοὶ λόγοι (50 περίπου) σὲ γλώσσα ἁπλή. *Ἀρχ.* Ἕναν φοβερὸν γίγαντα, ἕναν παράδοξον στάδιον, ἕναν ἀρωγὸν μεγαλόψυχον.

φ. ἀρχῆς : *Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις Μελετίου τοῦ καὶ Ταξιαρχίτου* καὶ διάφορες σημειώσεις τῶν ἐτῶν 1708/9.

2. Χαρτ. 280×200, φφ 241, 18. *αἰ.* Δέσιμο ἀπὸ χαρτόνι.—*Κανέλλου Σπαναίου* τοῦ Πελοποννησίου, Γραμματικὴ ἰταλικὴ καὶ ρωμαίικη (προστίθεται :) καὶ πρῶτον τύποις ἐκδοθεῖσα Ἐνετίησιν κατὰ τὸ ,αψνς′ [1756] ἔτος.—β′ μέρος : Λεξικὸν ἰταλορωμαίικον. Ὑπογραφή : *Κανέλλος Σπαναῖος Πελοποννήσιος ὁ Καλαβρυτινὸς ἐκ κώμης Ἀράχοβας ,αψν′* [1750] *κατὰ μῆνα σεπτέμβριον ἐκ Βονωνίας.*—Φαίνεται αὐτόγραφο· τρόπος γραφῆς ἑπτανησιακός.

3. Χαρτ. 215×160, 18. *αἰ.* Δεμένο.—*Εὐστρατίου Ἀργέντη Χίου,* Σύνταγμα περὶ τοῦ κυριακοῦ δείπνου. Τμῆμα γ′, Περὶ τοῦ λατινικοῦ πάπα καὶ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐγχειρίδιον.

4. Χαρτ. 190×140, 18. *αἰ.* Χαρτόδετο.—Σύμμεικτο θεολογικό. α′) Περὶ ἀρετῆς, β′) *Ἀντωνίου Μοσχοπούλου* Κεφαλλῆνος, Πρακτικὴ φιλοσοφίας πραγματεία (1784), γ′) Ἐκλογαὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρας, κατὰ κεφάλαια (Περὶ πίστεως καὶ εὐλαβείας κτλ.), δ′) *Βεντζόνη,* Ἡ ἀλήθεια κριτὴς (ἐναντίον Λουθήρου καὶ Καλβίνου—καταλαμβάνει τὸ περισσότερο μέρος τοῦ κώδικα), ε′) Πασχάλιο, Ἰατροσόφιο, Σεισμολόγιο κ. ἄ.—Πολλὲς εἰκόνες λαϊκῆς τέχνης : σ. 29 Βεντζόνης, σελ. 37 Ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία μπρὸς στὴν Ἀλήθεια, σ. 41 Πάπας καὶ Ἀλήθεια, σ. 85 ὁ Λούθηρος μὲ τοὺς Ἰησουΐτες καὶ ὁ Καλβῖνος, σ. 136 ὁ Λούθηρος καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ Καλβίνου, σ. 162 ὁ Λούθηρος γονατιστὸς ἐμπρὸς στοὺς ἀνατολικοὺς Πατριάρχες, σ. 172 τὸ ἴδιο ὁ πατὴρ Μολύνας, σ. 192 καὶ σ. 200 ὅπως σ. 162.

5. Χαρτ. 220×160, 17. *αἰ.*—Ἁγιασματάρι. Σημ. : *Τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει κἀμοῦ Παφνουτίου ἱερομονάχου ἐκ ⟨κ⟩ώμης Σωποτοῦ καὶ ὅποιος . . .* κλπ.—*Τὸ παρὸν βιβλίον εἶναι τῶν Ταξιαρχῶν.*

6. Χαρτ. 215×160, φφ 206, 16. *αἰ.* Δεμ.—Εὐχολόγιο· ἀκέφ. κολοβ. Ἔπεσαν τὰ πρῶτα 9 φύλλα. Ἀριθμοῦνται τὰ τετράδια ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ βιβλιογράφου. Μερικὰ χάσματα.—Ἀπὸ φ 121 ἄλλος γραφικὸς χαρακτήρας, πιθανὸν ὅμως τὸ ἴδιο χέρι.

7. Χαρτ. 195×140, φφ 300 (;), 17. *αἰ.*—Νομοκάνων «Μαλαξοῦ»· 261 κεφάλαια. *Ἀρχ.* Ὅτι ἡ ἁγία Τριὰς εἶναι εἰς τρεῖς χαρακτῆρας, πλὴν δὲ ἕνας Θεός.—Ἀκολουθεῖ : Θησαυρὸς κεκρυμμένος . . . καὶ Πίναξ.—Μετὰ τὸν Νομοκάνονα : *Τοῦ αὐτοῦ,* Εὐχαὶ συλλεχθεῖσαι ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς, τὰ πλεῖστα δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἐφραὶμ τοῖς βουλομένοις πολεμῆσαι τὴν ἑαυτῶν πρὸς τὰ πάθη καὶ τὰς ἡδονὰς ἐγκειμένην προαίρεσιν.—Στὸ τέλος τοῦ Νομοκάνονα ἡ σημείωση : *Τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν νόμιμον ὑπάρχει κτῆμα τοῦ εὐλαβεστάτου ἐν ἱερεῦσιν παπᾶ . . . .* [σβησμένο] *ἐπίκλην . . . . .* [σβησμένο] *καὶ μηδεὶς* κτλ. *Ὁ Ἀγχιάλου Χριστόφορος. Ἐν ἔτει τὸ ἀπὸ κτίσεως ,ζρλγ′, ἀπὸ δὲ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ σ(ωτῆ)ρ(ο)ς ,αχκε′* [1625], *μηνὶ μαρτίῳ α′* [ὄχι μὲ τὸ χέρι τοῦ βιβλιογράφου].

Παράφυλλο ἀρχῆς : *αψξε′* [1765], *ἰουλίου ιδ′ ἐχειροτονήθην ἀρχιερεὺς τῆς νέ(ας) Πάτρας παρὰ τοῦ ἁγίου Ἀγχιάλου κυροῦ Ἀνανίου εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου κατὰ τὸ Νεοχώριον.* (μονοκονδυλιά :) *Νέων Πατρῶν Γεράσιμος βεβαιοῖ.*

Ἄλλα σημειώματα : *1834 Δεκεμβρίου 13· εἶναι τὸ παρὸν βιβλίον τοῦ πανοσιωτάτου καὶ σεβασμιωτάτου ἱερομονάχου κυρίου Ναθαναὴλ Μ. Γ. Π. Ξ. ἐκ κώμης Βερσοβᾶς.*

Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐκ τῆς μονῆς τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν πλησίον Βοστίτσας Πελοποννήσου.

Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις τοῦ ταπεινοῦ Σεραφεὶμ ἱερομονάχου Ταξιαρχίτου [σβησμένο] — *ἐνεχείρισέ μοι το ὁ μακαρίτης νέων Πατρῶν κὺρ Γεράσιμος καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ.*

8. Χαρτ. 230×160, σελ. 537.—Νομοκάνων «Μαλαξοῦ»· κεφάλαια 561. Προμετωπίδα : «Νόμος εἰς κοινὴν γλῶτταν. ΑΨΚΔ′». Ἀκολουθοῦν εὐχές. Τέλος : *Τέλος καὶ τῷ Θεῷ δόξα. ἔτει ,ζσλβ′, ἰνδ. β′, (ἡλίου) κύκλοι η′, (σελήνης) κύκλοι ιβ′, θεμέλιον σελήνης ιε′· τὸν αὐτὸν χρόνον ἐγράφη διὰ χειρὸς ἐμοῦ* [μονοκονδ. :] *Δημητρίου Πασχάλεως, αψκδ′*

[1724], *ὀκτωβρίου α'* [1]. σελ. 538 : *Ἐγράφη τὸ παρὸν θεῖον καὶ ἱερὸν νόμιμον διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐν ἱερεῦσιν παπᾶ κὺρ Χρήστου υἱοῦ παπᾶ Τριανταφύλλου ἐκ Χώμορης, καὶ ὅποιος* . . . κτλ. *πατριαρχεύοντος τοῦ παναγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου Ἱερεμίου ἐκ τῆς νήσου Πάτμου, ἰθύνοντος καὶ τὸν θρόνον τῆς ἁγίας ἐπισκοπῆς Λεωδουρικίου [!] κυρίου Νεοφύτου κατ' ἔτος ,αψκδ'* [1724] *ἰνδ. γ'. Πεπλήρωται ὁ τῆς ψυχῆς σου πόθος παπᾶ κὺρ Χρῆστο· καὶ μέμνησο κἀμοῦ τλήμονος καὶ ἁμαρτωλοῦ* [μονοχοῦ :] *Δημήτριος.*

Ἐνθυμήσεις : *1739 φλεβαρίου 24 ἡμέρα κυριακὴ ἐπέθανε ἡ μητέρα μου ἡ Γιάννου, ὥρα ἐνάτη.*

1742 ἐν μηνὶ μαρτίου 13 ἐποῖκε τὸ θανατικὸ εἰς τὸν Ἔπακτον καὶ ἀπόθαναν δύο χιλιάδες κόσμος. 1742 ἀπριλίου 9 ὁποῦ ἔριξεν ὁ πανάγαθος Θεὸς τὴν στάχτην κόκκινη.

1746 μαγίου 2 ἡμέρα δευτέρα ἐπέθανε ἡ γυναῖκα μου ἡ Τριανταφύλλω, ἡ θυγατέρα τοῦ παπᾶ Χρήστου ὥρα τῆς νυκτὸς τρεῖς.

,αψοδ' [1774] *ἰουλίου κς' ἡμέρα σάββατο ἦλθον εἰς Ἀράχοβα κἀγὼ ὁ πατὴρ τῆς Ἑλένης γυνὴ τοῦ κὺρ Ἀθανασίου Ἰωάννου Σουσιμάνη ὁποῦ σχεδὸν εἶχα χρόνους δώδεκα νὰ ἀπολαύσω τὰ τέκνα μου, ὄχι ἀπὸ ἀμέλειαν καὶ ἀσπλαχνίαν, ἀλλὰ ἀπὸ ταῖς καταδρομαῖς καὶ ἀνωμαλίαις τοῦ νῦν καιροῦ ὁποῦ μᾶς ἐμπόδισαν· ὅθεν τὰ πατρικὰ σπλάχνα μὲ ἠνάγκασαν καὶ ἀπεφάσισα εἰς τὸ ἄπειρον ἔλεος τοῦ ἁγίου Θεοῦ καὶ ἡ χάρις του μὲ ἠξίωσε καὶ τῶν* [2] *ἀπόλαυσα ὡς ἐπιποθοῦσα· πλὴν φοβούμενος τὸν ἄωρον θάνατον, ὁποῦ αὐτὸ δὲν ἠμποροῦμεν νὰ τὸ ἀποφύγωμεν, μισεύοντας λέγω τὸ Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἀφήνοντάς των* [1] *καὶ τὴν εὐχήν μου παρακελεύοντας τὸν ἅγιον Θεὸν νὰ τοὺς χαρίσῃ ὑγείαν, εὐτυχίαν, ζωὴν μακρόβιον καὶ γῆρας βαρύτατον καὶ νὰ ἰδοῦσι τέκνα τέκνων καὶ νὰ εὐλογῇ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους καὶ νὰ πληθύνῃ τὰ ὑπάρχοντά τους ὡς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, γένοιτο, γένοιτο, ἀμήν—καὶ ἐμένα τὸν ἁμαρτωλὸ νὰ μὲ ἀξιώσῃ τῆς οὐρανίου βασιλείας. Λέγω καὶ αὐτό, ὅτι εἶμαι κατὰ πάντα εὐχάριστος ἀπὸ γαμβρό μου κὺρ Θανάση εἰς ταῖς χάραις καὶ εὐεργεσίαις ὁποῦ ἔκαμε εἰς τοὺς συγγενεῖς του καὶ μὴ ὄντας ἄξιος νὰ τὸν ἀποπληρώσω τὰς ἀμοιβὰς παρακαλῶ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν ἅγιον Θεὸν νὰ τοῦ τὸ ἀποπληρώσῃ καὶ εἰς ταύτην τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ.*

---

[1] Ὁ βιβλιογράφος ἀρχαΐζει ὑπολογίζοντας τὸ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τὴν ἰνδικτιῶνα κτλ., ξεχνᾶ ὅμως πὼς τὴν α' ὀκτωβρίου εἶχε ἀρχίσει κι' ὅλας τὸ ἔτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ζσλγ'.

[2] κῶδ. : τὸν

Γρηγόριος πρωτοσύγκελλος . . .μπος ἐκ Χρυσοβι. . .Ξηρομέρου. (Συνέχεια, ἄλλο χέρι :) *,αψοδ'* [1774] *ὀκτωμβρίου η' ἀπεδήμησεν ἀπ' ἐδῶ ὁ πενθερός μου καὶ πηγαίνει εἰς Παλαιὰν Πάτραν σὺν Θεῷ, καὶ ὁ ἅγιος Θεὸς νὰ μᾶς ἀξιώσῃ νὰ τὸν ἀπολαύσωμεν καὶ ἐκ δευτέρου ὡς ἐπιποθοῦμεν.*

Δεκεμβρίου 20, 1775, ἐσκοτώθη ὁ λογοθέτης ὁ ὀνομαζόμενος Κωνσταντὴς ἀπὸ χωρίον Λομποζνὰν ἡμέρα κυριακὴ εἰς χωρίον Κάψι, καὶ εἰς ἐνθύμησιν ἔστω.

9. Χαρτ. 205×145, φφ 350, 16. αἰ. (1548).—*Ματθαίου Βλάσταρη*, Σύνταγμα νόμων καὶ ἄλλη ποικίλη ὕλη νομοκανονική.

φ 1 Σύνταγμα Βλάσταρη. Προηγεῖται Πίνακας (φφ 1 - 2, 18. αἰ.)

φ 204 : *Τέλος. Δόξα σοι ὁ Θ(εό)ς ἡμῶν δόξα. Ἐτελειώθη ἐν ἔτει ,ζνς'* [1548] *ἰνδ. ς', μηνὶ ἰουλίῳ ια' πρὸς ἑσπέραν, ἡμέρα τετράδη.*

φ 204 Τάξις μητροπόλεων («Ἔκθεσις νεωτέρα ἐπὶ τῆς βασιλείας τυπωθεῖσα τοῦ βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου Παλαιολόγου τοῦ γέροντος, ὅπως νῦν ἔχουσι τάξεως αἱ ὑποκείμεναι μητροπόλεις τῷ πατριαρχικῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως»).

φ 208 Ἐκ τοῦ Κανονικοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ νηστευτοῦ.

φ 212 *Ἰσιδώρου Γλαβᾶ*, Περὶ μνηστείας ἀτελοῦς.

φ 213 Συνοδικὸν περὶ δικαίων σταυροπηγίου (τοῦ πατριάρχου Γεωργίου Ξιφιλίνου, ,ςψε' [1197]). *Ἀρχ.* Παραστὰς τὴν σήμερον συνοδικῶς προκαθημένῃ τῇ ἡμῶν μετριότητι ὁ θεοφιλὴς ἐπίσκοπος Λίμνης Μιχαὴλ τοιαύτην ἐποίησε καὶ τὴν ἐρώτησιν.

φ 214 *Νικήτα Ἡρακλείας*, Ἀποκρίσεις πρὸς Κωνσταντῖνον Καβάσιλαν ἐπίσκοπον Δυρραχίου.

φ 214ᵛ *Νικηφόρου ὁμολογητοῦ*, Κανόνες ἐκ τῶν ἐκκλησιαστικῶν αὐτοῦ συντάξεων.

φ 215ᵛ Ἐκ τῶν ἀποκρίσεων *Ἰωάννου Κίτρους* πρὸς Κωνσταντῖνον Καβάσιλαν.

φ 220 Ἔκθεσις πῶς γράφει ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως κτλ. (*«ἐγράφη τῷ ,ςωξε'»*—διορθωμένη ἡ χρονολογία).

Τάξεις θρόνων πῶς προβιβάζονται εἰς μητροπολίτας.

Κατάλογοι βασιλέων Ἀσσυρίων, Αἰγύπτου, Ἰούδα, Ρωμαίων, Κωνσταντινουπόλεως (καὶ Τούρκων).—Στὸ τέλος τῶν βασιλέων Κων/πόλεως : *Κωνσταντῖνος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη δ'· οὗ τῷ δ' ἔτει τῆς ἀθλίας βασιλείας μηνὶ μαΐῳ κθ', ἰνδ. α' τοῦ ,ς⁷ξα'* [1453] *ἔτους, ἡμέρα τρίτη κατὰ τὸ πρωὶ ἑάλω καὶ ᾐχμαλωτίσθη κακῶς πάνυ καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην αἰχμαλωσίαν ἡ ἀθλία Κ/πόλις ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἄρχοντος ἐκείνων τοῦ ἀμηρᾶ Μεχουμέτμπεη υἱοῦ τοῦ Μουράτμπεη διὰ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας.*

Μετὰ τὸ τέλος τῶν Τούρκων βασιλέων προσθήκη μὲ τὸ ἴδιο χέρι γιὰ τὸν Σελὴμ καὶ τὴ ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου (1571)·—ἄρα ὁ βιβλιογράφος κατέχει τὸ χφ ἀκόμη ἀπὸ τὸ 1548 ὣς τὴν ἐποχὴ αὐτή

Ἀκολουθεῖ Κατάλογος πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Τάξις μητροπόλεων.

φ 238 Εὐχὲς (τύποι).

φ 239 «Σημείωμα τῆς καθαιρέσεως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κοσμᾶ τοῦ Ἀττικοῦ ὁμόφρονος ἀποδειχθέντος τῷ Βογομίλῳ Νήφωνι» (Μανουὴλ Κομνηνοῦ, 1147, ἔκδ. Ράλλης - Ποτλῆς 5, 307).

φ 239^v Τόμος Σισινίου Πατριάρχου (κατὰ ἀθεμιτογαμίας).

φ 244 Συνοδικὸν σημείωμα κατὰ γάμων ζ' βαθμοῦ (πατριάρχου Λουκᾶ, ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, ἀπρ. ια', ἰνδ. ιδ' [1166], ἔκδ. Ράλλης - Ποτλῆς 5, 95).

φ 245^v *Ἰωάννου Πεδιασίμου*, Διαίρεσις λεπτομερὴς τῆς συγγενείας.

φ 250 Συνοδικαὶ ἀποφάσεις περὶ συγγενείας, μνηστείας.

φ 256 *Δημητρίου Χωματιανοῦ*, Πρὸς Κωνσταντῖνον Καβάσιλαν ἀπόκρισις.

φ 259 *Βαλσαμῶνος*, Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀντιοχεῖς περὶ νηστείας.

φ 267 (μὲ ἄλλο χέρι;) *Τέλος τοῦ νόμιμου τοῦ Ματθαίου συγγραφεὶς παρὰ Ἰσαὰκ (μον)αχ(οῦ) ἐν τῇ εὐ(α)γ(εῖ) μονῇ τοῦ μεγάλου μου Ταξιάρχου τοῦ πλησίον Βοστίτζης τοῦ Γέροντος· ἀφιερῶ αὐτὴν αὐτοῦ εἰς τὴν θείαν αὐτὴν μονήν.*

Ἀπὸ φ 267 ἄλλο χειρόγραφο (ἴσως ὅμως μὲ τὸ ἴδιο χέρι) δεμένο μαζί.

φ 269 *Βαλσαμῶνος*, Λύσεις ἐπὶ τὰς ἀπορίας Ἀλεξανδρείας Μάρκου ἐξενεχθεῖσαι ἐπὶ πατριαρχείας Γεωργίου Ξιφιλίνου (στὸ περιθώριο ἐνδιαφέρουσες σημειώσεις ἀπὸ τὸν ἴδιον ποὺ ἔγραψε τὸν α' κώδικα (φφ 1—268).

φ 292 Λύσις συνοδική.

φ 294^v Ἐπιστολὴ *Νικηφόρου χαρτοφύλακος* πρὸς Θεοδόσιον μοναχόν.

φ 299 *Βαλσαμῶνος*, Περὶ τῶν δύο ὀφφικίων, χαρτοφύλακος καὶ πρωτεκδίκου.—Ἀκόμη *Ἰωάννου Κίτρους* κ. ἄ. π.

φ 315 Συνοδικὸν γράμμα πατριάρχου Νικολάου πρὸς βασιλέα Ἀλέξιον Κομνηνὸν περὶ μητροπόλεων καὶ ἐπισκοπῶν.

φ 326^v Σημειώματα πατριαρχικὰ περὶ μεταθέσεως.

φ 329 Κριτῶν προκατάστασις ἢ περὶ δικαιοσύνης· γέγονε καὶ αὕτη παρὰ τοῦ τὸ βιβλίον τοῦτο συντεταχότος. *Ἀρχ.* Ὁ κρίνειν λαχὼν καὶ κριτὴς εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι.

φ 331 Πρόχειρον νόμων ἢ ἑξάβιβλος *Ἀρμενοπούλου*.

Φαίνεται ὅτι ὁ κώδικας εἶναι αὐτόγραφος λογίου νομικοῦ ποὺ συντάσσει ὁ ἴδιος καὶ ὅλο τὸ β' μέρος (φ 204 κέ.—πρβ. φ 329). Ἐργάζεται τὸ 6' μισὸ τοῦ 16. αἰῶνα (πάντως 1548—1571, πρβ. φ 204 καὶ 220) καὶ εἶναι πιθανώτατα μοναχὸς τῆς μονῆς Ταξιαρχῶν (φ 267)·—ἴσως νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Ἰσαὰκ μοναχὸς (αὐτόθι).

10. Χαρτ. 275×200, φφ 300 (;), 14. αἰ., ἀκέφ. κολοβ. Δέσιμο ἀπὸ χαρτόνι κατεστραμμένο.—Σύνταγμα *Βλάσταρη*. Ἀκολουθοῦν: α') *Λέοντος Σοφοῦ*, Τάξεις ἐπισκοπῶν. 6') Λατινικὲς λέξεις: Ἀδνούμιον, κατόνομα διέρχεσθαι. γ') Κατὰ Λατίνων.—Ὑδάτ. σημεῖο κώδων, ὅπως περίπου Briquet 2, 3950/1 (μέσα 14. αἰῶνα).

11. Χαρτ. 300×210, φφ 55, 18. αἰ.—Ἀκολουθία Ταξιαρχῶν (8 καὶ 9 Νοεμβρίου).—*Ἡ παροῦσα ἀκολουθία τοῦ μεγάλου Ταξιάρχου Μιχαὴλ καὶ τῶν λοιπῶν Ἁγίων Ἀσωμάτων ἐγράφη καὶ ἀφιερώθη εἰς τὴν μονὴν τοῦ μεγάλου Ταξιάρχου Μιχαὴλ διὰ συνδρομῆς καὶ ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου αἰδεσιμωτάτου παπᾶ κὺρ Ἀγαπίου ἐκ κώμη⟨ς⟩ Στέρη καὶ ὅποιος βουληθῇ ἀποξενώση αὐτὸ . . . 1776 αὐγούστου ιγ' καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες. . . .*

φ 1^v Εἰκόνα. Ἡ σύναξις τῶν Ἀρχαγγέλων (*«δέησις τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ἀγαπίου ἱερομονάχου»*).

Στὸ τέλος στίχοι 15σύλλαβοι ὁμοιοκατάληκτοι: Παραίνεσις πρὸς τοὺς Ταξιαρχίτας μοναχούς: *,αωγ'* [1803] *νοεμβρίου λ'. Χεὶρ Σταγῶν Παϊσίου τοῦ ἐξαρχικῶς ἐν Πελοποννήσῳ περιελθόντος.*

12. Περγ. 265×200, 14. αἰ., ἀκέφ. κολοβ. Ἄδετο.—Λόγοι Πατέρων. Ἐπιστολαὶ Βασιλείου καὶ Γρηγορίου, Μαξίμου πρὸς Θαλάσσιον περὶ ἀπόρων τῆς ἁγίας Γραφῆς, Μαξίμου περὶ δύο φύσεων Χριστοῦ (καὶ ἄλλα τοῦ ἴδιου). Ἔκθεσις σύντομος, Θεωρία σύντομος, Λόγοι ἀσκητικοὶ τοῦ αὐτοῦ, Μάρκου μοναχοῦ τῷ πολυποθήτῳ τέκνῳ Νικολάῳ, καὶ ἄλλα Μάρκου.—Τετράδια ιβ'—κγ'. Τὸ μόνο περγαμηνὸ χειρόγραφο τῆς μονῆς.

13. Χαρτ. 19. αἰ. ἀρχ.—Χειρόγραφο Γεωγραφίας ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον («περὶ Πελοποννήσου πατρίδος μας» κ. ἄ.)

14. Ὁ ἀρχαιότερος κώδικας τοῦ μοναστηριοῦ (1775). Χαρτ. 330×220.—«Κῶδιξ ἱερὸς τῆς ἱερᾶς Βασιλικῆς καὶ Σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῶν Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν τῆς κατὰ τὴν Βοστίτζαν τῆς Πελοποννήσου κειμένης, ἐν ᾧ καταγράφονται πάντα τά τε κινητὰ καὶ ἀκίνητα καὶ κτήματα τῆς αὐτῆς μονῆς ὅσα διεσώθησαν μετὰ τὸν ἀπὸ τῶν Ἀλβανῶν ἐμπρησμὸν καὶ καταστροφὴν αὐτῆς κατὰ τὸ ,αψοβ' [1772] ἔτος ἀπὸ Χ(ριστ)οῦ ἐπισυμβᾶσαν καὶ ὅσα εἰς τὸ μετέπειτα προσεκτήθησαν καὶ προσκτηθήσονται.—Καὶ δὴ κατὰ τὸ ,αψοε' [1775] σωτήριον ἔτος Μαρτίου θ', καθ' ἣν ἐπιστρέψαμεν εἰς τὸ ἱερὸν ἡμῶν μοναστήριον μετὰ τὸν

ἐμπρησμὸν καὶ διασκορπισμὸν αὐτοῦ ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπαπειλουμένου ἐκείνου κινδύνου κατεστρώσαμεν τὸν παρόντα κώδικα ἡγουμενεύοντος τοῦ πανοσιωτάτου κυρίου Θεοφάνους Μαυρικιώτου, ἐν ᾧ καταγράφονται . . . »

Καταγραφὴ περιοχῆς μονῆς καὶ μετοχιῶν.

σ. 24 Περιγραφὴ τῶν ἱερῶν κειμηλίων ποὺ ἐσώθηκαν.

Πιὸ κάτω : Ἔξοδα γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων.

Ἀναγραφὴ διαφόρων ἔργων ἀπὸ 1782—1828.

Πιὸ κάτω : Κατάλογος τῶν μοναστηριακῶν συναδέλφων ποὺ διέπρεψαν, καὶ τί ἄφησαν στὸ μοναστήρι σὲ ἄμφια καὶ μετρητὰ (καὶ Κατάλογος ἡγουμένων).

Ἔξοδα καὶ ἔσοδα.

Πολλὰ φύλλα εἶναι ἄγραφα (περισσότερα ἀπὸ τὰ μισά).

15. Ὁ νεώτερος κώδικας τοῦ μοναστηριοῦ (1834). Χαρτ. 410×270, σσ. 790.

σ. 5-8 Καταγραφὴ σκευῶν, προβάτων κτλ. (1834).

σ. 25-30 Καταγραφὴ ἀκινήτων.

σ. 33-37 Νέα καταγραφὴ 1837.

σ. 50-63 Πίνακες τῶν ἀκινήτων (κατὰ στῆλες).

σ. 76-125 Τὸ ἴδιο κατὰ σελίδες.

(σ. 92-93 Ἀρίθμηση τῶν μοναχῶν. 1834 : 65 μοναχοί).

σ. 206-217 Κατάλογος βιβλίων (225 βιβλία).

σ. 235 Δοσοληψία 1834/35 (26.000-34.000 δρ.).

Στὸ θησαυροφυλάκιο τῆς μονῆς :

16. Χαρτ. 270×210, φφ 55, ἐτ. 1622.—Λειτουργίες. Στὸ τέλος : *Ἐν ἔτει ,ζρκη'* [1620], *μηνὶ ἰανουαρίῳ κβ', ἰνδ. γ' ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῇ τοῦ* . . . . Καὶ κτητορικὸ σημείωμα ἀρχιεπισκόπου Παλαιῶν Πατρῶν Θεοφάνους ,αχκβ' [1622]. Γραφὴ πολὺ ἐπιμελημένη. Κοσμήματα.

17. Ὁ πορφυρὸς κώδικας τῶν λειτουργιῶν, βλ. ἀκριβῆ περιγραφὴ Σ. Λάμπρου, ΝΕ 2, 352 (εἰκ. 1).

Στὸ σκευοφυλάκιο φυλάσσονται καὶ δύο ἀντίγραφα σιγιλλίων, τοῦ 1749 (Κυρίλλου) καὶ τοῦ 1775 (Σωφρονίου)· βλ. τὸ προηγούμενο ἄρθρο.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ χειρόγραφα αὐτὰ ποὺ περιγράφηκαν μὲ κάποια λεπτομέρεια, ὑπάρχουν καὶ τὰ ἀκόλουθα :

14 περίπου νεώτερα μαθηματάρια 18. αἰ.—Σὲ ἕνα μαθηματάριο ἡ σημείωση : *Παρεδόθησαν ἐν τῇ κατὰ τὸ Μεσολόγγιον Σχολῇ ἐν ἔτει ,αψπθ'* [1789], *πέρας σχόντα κατ' αὐτὰ τὰ μέσα μηνὸς τοῦ Ἰουλίου.*

10 ἐπιστημονικὰ (Λογική, Ὑπομνήματα εἰς Ἀριστοτέλη κτλ.) 18./19. αἰ.

Λογικὴ Θεοφίλου Κορυδαλέως, 17. αἰ., μὲ τὴν ἀκόλουθη ἐνθύμηση : *Εἰς τοὺς ,αχπθ'* [1689] *ὀκτωμβρίου κθ' ἦλθεν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν*

Εἰκ. 1. Πορφυρὸς κῶδιξ μονῆς Ταξιαρχῶν.

*ὁ Μουσταφάπασ(ας) ὁ υἱὸς τοῦ Κιοπρουλῆ καὶ ἔγινε βεζύρης.—**Ἐκ τῶν τοῦ λογιωτάτου διακόνου Μητροφάνους Γρηγορᾶ· ἦλθον παρὰ τῷ ἐκλαμπροτάτῳ ἐπὶ ἔτους αχϞα'*** [1691] ***ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ ιβ' καθ' ἡμέρ(αν) βαν.***

Εὐχαὶ τοῦ Λυχνικοῦ. Ὀλιγοσέλιδο. ***Μνήσθητι Κύριε κἀμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ Θωμᾶ Δημητρίου Σιατιστέως τοῦ γράψαντος ταύτην τὴν βίβλον. 1777 Μαρτίου 31· ἀφιερώθη ἐν τῇ τῆς Λιψίας καπέλᾳ.***

Ἕξι διάφορα μουσικὰ χειρόγραφα :

Τὸ ἕνα γραμμένο γιὰ τὴ μονὴ τῶν Ταξιαρχῶν *«δαπάνη Σαμουὴλ ἱερομονάχου καὶ ταξιαρχίτου»* ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Κώνστα [Κωστάλα] *«ἐκ νήσου Χίου ἐν Κωνσταντινουπόλει δυνάμει τῶν Ταξιαρχῶν»*. Μακροσκελῆ σημειώματα βιβλιογραφικὰ καὶ κτητορικά. Γραμμένο καλλιγραφικώτατα καὶ μὲ πολλὰ σχέδια.

Ἄλλο : *Ὁ μὴν Σεπτέμβριος καὶ Ὀκτώβριος καὶ Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος γέγραπται παρὰ κυροῦ Παρθενίου ἱερομονάχου Βατοπεδινοῦ, τὸ δὲ ἐπίλοιπον παρὰ Μελχισεδὲκ ἐπισκόπου Ραιδεστοῦ καὶ Παϊσίου χάριν τῷ χρησιμωμάτῳ κὺρ Χρυσηλίῳ Μιχαήλου.* ***Ὅπερ ὁ ἀφελὼν παρ' αὐτοῦ ἀφωρισμένος εἴη παρὰ Θεοῦ καὶ ἀσυγχώρητος μετὰ***

θάνατον. Ἐν ἔτει ,αχιη' [1618] ἰνδ. ς' μηνὶ ἰουλίῳ. Οἱ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε πρὸς τὸν Κύριον.

Ἀκόμη: 35 τετράδια χειρογράφων σημειώσεων τοῦ μοναχοῦ τῆς μονῆς Παφνουτίου Βασιλειάδου· καὶ ὁλόκληρο σύγγραμμα τοῦ ἴδιου περὶ Ἰωάννου Χρυσοστόμου (περὶ τὸ 1860—1880).

Διάφορα διπλώματα (μερικὰ τοῦ Ἀνδρονίκου Δημητρακοπούλου, Ταξιαρχίτου καὶ αὐτοῦ).

2. Μονὴ Ἁγίας Λαύρας.

Γιὰ τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας εἴχαμε μερικὲς πληροφορίες ἀπὸ τὸν Χ. Ἠ(λιόπουλο), Πινακοθήκη 11, 1911/12, 211. 229· πρβ. καὶ Σ. Λάμπρο, ΝΕ 2, 1905, 380. Ὅλοι οἱ κώδικες ἔχουν περιγραφὴ ἀπὸ τὸν Ν. Βέη καὶ ὑπάρχει σὲ καθέναν κολλημένη ἡ ἐτικέτα μὲ τὸν ἀριθμό, καὶ σημείωση γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν φύλλων· δυστυχῶς ὅμως ὁ κατάλογος δὲν ἔχει τυπωθῆ. Σήμερα ἔχουν συγκεντρωθῆ στὴ μονὴ καὶ τὰ χειρόγραφα ἀπὸ δύο μετόχια της: ἀπὸ τὴ μονὴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου κοντὰ στὰ Φίλια τοῦ τ. δήμου Λευκασίων καὶ ἀπὸ τὴ μονὴ τῆς Ἁγίας Τριάδος τοῦ τ. δήμου Βουρῶν πάνω ἀπὸ τὸ Διακοφτό[1]. Γιὰ τὰ χειρόγραφα τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ὑπάρχει ἐπίσης κατάλογος ἀπὸ τὸν Ν. Βέη, δυστυχῶς ὅμως μόνο ἕνα μικρό του μέρος ἔχει δημοσιευτῆ (κώδ. 1—3), ΔΙΕ 9, 1926, 66 κέ. Τὰ χειρόγραφα τῆς Ἁγίας Τριάδος ἦταν, ὅσο ξέρω, ἄγνωστα ἐντελῶς. Γιὰ τὸν λόγο τοῦτο λεπτομερῆ κατάλογο δίνω μόνο γιὰ τὰ χειρόγραφα αὐτά· γιὰ τὰ ὑπόλοιπα (τὰ κυρίως τῆς Λαύρας καὶ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου) δίνω μόνο μιὰ πρόχειρη περιγραφὴ ποὺ δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ προλάβη τὴ δημοσίευση τοῦ λεπτομερέστερου καταλόγου ἀπὸ τὸν κ. Ν. Βέη.

Χειρόγραφα καὶ ἔντυπα εἶναι σήμερα στὴ μονὴ τῆς Ἁγίας Λαύρας μαζὶ καταλογογραφημένα κ' ἔχουν τοὺς ἀκόλουθους ἀριθμούς:

1— 35	χειρόγραφα Ἁγίας Λαύρας
36—445	ἔντυπα Λαύρας (καὶ 9 χειρόγραφα μουσικὰ)
446—493	ἔντυπα Ἁγ. Τριάδος καὶ Ἁγ. Ἀθανασίου
494—528	χειρόγραφα Ἁγίου Ἀθανασίου
529—539	χειρόγραφα Ἁγίας Τριάδος
540—659	ἔντυπα Ἁγίου Ἀθανασίου
660—740	διάφορα καὶ νεώτερες προσθῆκες.

[1] Βλ. Χ. *Κορύλλου*, Χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος, Α' Νομὸς Ἀχαΐας, Ἀθ. 1893, σ. 113· «ἱδρυθεῖσα τῷ 1396».

α') Κυρίως Μονῆς Λαύρας.

(Τὰ περισσότερα νεώτερα μαθηματάρια ἀπὸ κληροδότημα τοῦ Λαυριώτη ἱερομονάχου Κυρίλλου, διδασκάλου στὴν Βλαχία τὸ δεύτερο μισὸ τοῦ 18. αἰῶνα. Περγαμηνὰ 12.—14. αἰ. οἱ ἀριθ. 28. 30. 31).

1. Χαρτ. 18. αἰ.— Ρωμαϊκὴ ἱστορία. Στὸ παράφυλλο τῆς ἀρχῆς κτητορικὸ σημείωμα Λαύρας 1780.

2. Χαρτ. σελ. 600+φφ 37, 18. αἰ.—*Θεόφιλος Κορυδαλεύς*, Εἰς Ἀριστοτέλους Φυσικῆς ἀκροάσεως. Γραμμένο γιὰ τὸν Μιχαὴλ καὶ Παναγιώτη, γιοὺς τοῦ Γεωργίου Νοταρᾶ, ἀπὸ τὸν Ραφαὴλ διάκονο Μισθωτὸ (1749).

3. Χαρτ. φφ 309 (2 σελίδες), ἔτ. 1739. Δεμένο.—Νομοκάνων (Βακτηρία Ἀρχιερέων), 1093 κεφάλαια. φ3 μακρὸ ἔμμετρο βιβλιογραφικὸ σημείωμα: χεὶρ Ἱερεμίου προηγουμένου Ξηροποταμίτου τοῦ Σοφιανοῦ ἀπὸ τὴ Μύκονο, 1739. Καὶ κτητορικὸ σημείωμα Λαύρας 1775. φ28ᵛ ἐνθύμηση 1811 γιὰ τὸν πολυέλαιο καὶ τὰ «πατερὰ εἰς τὸν κουμπὲ» τοῦ καθολικοῦ τῆς Λαύρας μὲ ἔξοδα τοῦ Ἀνδρούσης Κωνσταντίου ἀπὸ τὸ Σοποτό.

4. Χαρτ. φφ 307, 17./18. αἰ., ἀκέφ. κολοβ. Δέσιμο σύγχρονο.—Νομοκάνων «Μαλαξοῦ», κεφάλαια 450+100. Γραφὴ ἐπιμελημένη. Ποικίλα σχέδια καὶ ἀρχικά.

5. Χαρτ. φφ 275, 18. αἰ. Δεμένο.—Μεταφυσικὴ (κτητορικὸ σημείωμα Κυρίλλου ἱερομονάχου).

6. Χαρτ. φφ 260-270, 18. αἰ. Δεμένο.—Φυσικὴ *Βουκερὲρ* (κτητορικὸ σημείωμα Κυρίλλου).

7. Χαρτ. σσ 158, τέλος 18. αἰ. Δεμένο.—*Βλεμμύδου*, Λογικὴ (κτητορικὸ σημείωμα Λαύρας).

8. Χαρτ. φφ 301, 18. αἰ. Δεμένο.—Λογικὴ (κτητορικὸ σημείωμα Κυρίλλου).

9. Χαρτ. φφ περίπου 50, 18. αἰ. Δεμένο.—Μεταφυσική.

10. Χαρτ. ἔτ. 1754. Δέσιμο μὲ περγαμηνή.—*Θεοδώρου Προδρόμου*, Ἐξήγησις εἰς κανόνας.

11. Χαρτ. φφ 352, 18. αἰ. Δεμένο.—Ρητορική, *Ἀφθονίου* Προγυμνάσματα, Ὑπομνήματα εἰς τὸ Περὶ οὐρανοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους (κτητορικὸ σημείωμα Κυρίλλου).

12. Χαρτ. 18. αἰ. Δεμένο. Ἀριθμητικὴ (Πίνακες). (Κυρίλλου).

13. Χαρτ. 17./18. αἰ.—*Βασιλοπούλου*, Λευχειμονοῦσα Ρητορική.—*Γερασίμου Βλάχου*, Εἰς τὸ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους.

Προηγεῖται στὸ Προοίμιο σημείωμα : *,αχξη´ [1668] ὀκτωβρίου ς´ ἐν Κερκύρᾳ.*

14. Χαρτ. φφ 141, 18. *αἰ.* Δεμένο.—Ἑρμηνεία Ἀποκαλύψεως. Γραφὴ ὅμοια μὲ ἀρ. 13. (Κυρίλλου).

15. Χαρτ. 18. *αἰ.* Δεμένο.—*Ἀντωνίου Γενουηνσίου*, Μεταφυσική. Γραφὴ ὅμοια μὲ ἀρ. 13 καὶ 14. (Κυρίλλου).

16. Χαρτ. λίγα φφ, 19. *αἰ.* ἀρχ. Ἄδετο.—Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ θεωρητικὸν τῆς μουσικῆς.

17. Χαρτ. φφ 231, 18./19. *αἰ.* Δεμένο.—*Ἰω. Γοττλ. Ἀϊνεκκίου*, Ἱστορία φιλοσοφική—Στοιχεῖα ἠθικῆς φιλοσοφίας—Σολωμονική.

18. Χαρτ. φφ περίπου 150, 18. *αἰ.* Δεμένο.—*Γερασίμου Βλάχου*, Ἔκθεσις εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν μέθοδον.

19. Χαρτ. φφ 60, ἔτ. 1623. Χαρτόδετο.—*Βλεμμύδου*, Ἐπιτομὴ Λογικῆς. Πολὺ κατεστραμμένο.

20. Χαρτ. 200×150 φφ 85, 17. *αἰ.* κολοβ. Δεμένο.—Λειτουργία Χρυσοστόμου καὶ Βασιλείου καὶ Ἁγιασματάρι.—φ84ᵛ *1826 μαΐου 9* [;] *ἔκαψε ὁ Ἰπραΐμης τὸ μοναστή(ρι) καὶ οἱ καλογέροι ἐγύρισαν ὅλα τὰ ὄρη καὶ ἡσυχίαν δὲν εὕρισκον· ἐπῆγαν εἰς Καπρίβαινα, εἰς τὸ Σκεπαστό, εἰς τὸν Ξερόκαπο, εἰς τὶς Κλουκίνες, ὁποῦ γινε ὄλεθρος, εἰς Μάζι καὶ Φονιὰ καὶ εἰς Τρίκκαλα καὶ τίς νὰ περιγράψῃ τἆθλα ὁ(ποῦ) ἐπέρασαν καὶ τὴν κακοπάθειαν ὁποῦ ἐπέρασαν.*

21. Χαρτ. φφ 494, ἔτ. 1786. Δεμένο.—*Γερασίμου Βλάχου*, Ὑπομνήματα εἰς τὰ Περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως.—Εἰς τὰ ὀκτὼ βιβλία τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως παραφράσεις (γραφεὺς Ἀλέξανδρος, κτητορικὸ σημείωμα Κυρίλλου).

22. Χαρτ. φφ 283, ἔτ. 1789. Δεμένο.—Διάφορα φιλολογικὰ (Ρητορική, Σαλλούστιος κ. ἄ.) (Κυρίλλου).

23. Χαρτ. φφ 287, 18. *αἰ.* Δεμένο.—Ρητορική. (Κυρίλλου, γραφεὺς Ἰωάννης).

24. Χαρτ. 18. *αἰ.* Δεμ.—*Ἀπολλόδωρος Γραμματικός.—Θεόφιλος*, Περὶ τῆς ἀνθρώπου κατασκευῆς. (Κυρίλλου).

25. Χαρτ. 18. *αἰ.* ἀκέφ. Χαρτόδετο.—Νομοκάνων, 223 κεφάλαια. Πρόχειρη γραφή, μικρὸ σχῆμα.

26. Χαρτ. φφ 103, 18. *αἰ.*—*Λογγίνου*, Περὶ ὕψους. Μικρὸ σχῆμα. (Κυρίλλου).

27. Χαρτ. 18. *αἰ.* Δεμ.—*Ψελλοῦ*, Διδασκαλία παντοδαπή. (Κυρίλλου).

28. Περγαμηνὸ εἰλητάριο, 0,203×4,05 μ. 13. ἢ 14. *αἰ.*—Λειτουργία Μεγάλου Βασιλείου.

29. Χαρτ.—Κατάστιχο τῆς μονῆς. 1814 - 1819 κἑ. μέχρι 1825. Κατάλογος ἀσημικῶν καὶ ἀμφίων· ἀναφέρονται ἡγούμενοι καὶ σκευοφύλακες. Ἀπὸ τὸ 1833 κἑ. μεταβάλλεται σὲ ἰδιωτικὸ κατάστιχο ἑνὸς μοναχοῦ. Στὸ τέλος ἀντίγραφα Διαταγμάτων.

30. Περγ. φφ 280, 12. *αἰ.* κολοβ.—Τέσσερα Εὐαγγέλια. Κατεστραμμένες εἰκόνες τοῦ Λουκᾶ, Μάρκου καὶ Ματθαίου—λείπει τοῦ Ἰωάννη.

31. Περγ. φφ 357, 13. *αἰ.*—Καινὴ Διαθήκη. Εἰκόνες τῶν Εὐαγγελιστῶν ἐκτὸς ἀπὸ τοῦ Μάρκου (τοῦ Λουκᾶ πρὶν ἀπὸ τὶς Πράξεις).

32. Χαρτ. 19. *αἰ.* ἀρχ., κολοβ. Ἄδετο.—Τύποι ἐπιστολικοί—Ἐρωταποκρίσεις περὶ ἀκολουθίας—Ἑρμηνεία ἱερατικῆς στολῆς, σκευῶν κτλ.

32α. Χαρτ. φφ 110, 18. *αἰ.*—Μικρὸς Νομοκάνων («Ὁ δεχόμενος τοὺς λογισμούς»). φ110 : Ἐνθύμηση γιὰ σεισμὸ 1833.

(33. Λείπει—ἀναφέρεται στὸ Πρωτόκολλο ἢ ἔλλειψη).

34. Χαρτ. 300×205.—Ὁ κώδικας τῆς μονῆς.

σ 1—55 Ἱστορία τῆς μονῆς. Γράψιμο τοῦ τέλους τοῦ 18. αἰῶνα· διηγεῖται τὰ γεγονότα ὥς τὰ 1780—90· γιὰ τὸν 17. αἰῶνα φαίνεται ὅτι ἔχει ὑπ᾽ ὄψη του παλιότερο κώδικα τῆς μονῆς.

σ 55—56 Προσθῆκες μὲ ἄλλο χέρι : 1803 - 1810.

σ 62—70 Ἱστορία ἀπὸ τὸν Δαμασκηνὸ Ἀποστολίδη (τὸν ἐκδότη τοῦ Κτιτορικοῦ).

Κυρίως ὁ κώδικας ἀρχίζει ἀπὸ τὴ σ 146 :

σ 146 Περιγραφὴ κτημάτων (καὶ ἱστορικά).

σ 337—560 ἄγραφα.

σ 569 «Ἀνάμνησις μερικῶν πραγμάτων καὶ δυστυχιῶν. . . ἱερᾶς μονῆς, ἐξ ὅτου περ οἱ Ρῶσσοι ἦλθον εἰς τὸ Νεόκαστρο μὲ τὸν στόλον τους».

σ 595 Κατάλογος βιβλίων.

σ 598—680 ἄγραφα.

σ 681 διάφορα σημειώματα.

σ 719 Ἔξοδα (ἡγούμενοι).

σ 749 Κατάλογος τῶν πραγμάτων καὶ βιβλίων ποὺ ἔφερεν ὁ Κύριλλος ἀπὸ Βλαχίας 1797.

35. Χαρτ. σελίδες 1009 (;), 16. *αἰ.* Δεμένο (σανίδες).—Ἀσκητικὰ σύμμεικτα (Ἐφραὶμ ὁ Σῦρος, Παῦλος, Περὶ ἁγίας Θεοκτίστης κ. ἄ.)

Χωρὶς ἀριθμὸ δύο σπαράγματα ἀπὸ κώδικες περγαμηνούς.

127. 129—134. 134β. 135 ἐννέα μουσικὰ χειρόγραφα, τὰ περισσότερα νέου συστήματος, ἀρχῶν 19. *αἰ.*

Χωρὶς ἀριθμὸ ἀκόμη :

Λόγοι Γερμανοῦ Κωνσταντινουπόλεως, 19. *αἰ.*

Μακαρίου Χριστιανουπόλεως, Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, 17./18. αἰ.

Μουσικὸ νέου συστήματος.

Δύο βιβλία τῶν ἐξόδων τῆς μονῆς, 1833 κέ.

Ἕνα βιβλίο λογαριασμῶν (ἰδιωτικὸ) 18. αἰ.

Ἡ μονὴ ἔχει καὶ πλούσια συλλογὴ ἀπὸ ἔγγραφα καὶ σιγίλλια. Τὸ ἀρχαιότερο ἀπὸ τὰ σιγίλλια εἶναι τοῦ πατριάρχη Τιμοθέου (1615). Ἔγγραφα ἀναφέρονται στὸν κατάλογο 931. Τὰ περισσότερα εἶναι ἐνετικὰ καὶ τουρκικὰ τοῦ τέλους τοῦ 17. καὶ τοῦ 18. αἰῶνα σχετικὰ μὲ ζητήματα ἰδιοκτησίας καὶ κτηματικὲς διαφορὲς τῆς μονῆς [1].

β') Μετοχίου Ἁγίου Ἀθανασίου (ἀριθ. Λαύρας 494—528).

Ἀπὸ τὸν Κατάλογο τοῦ Ν. Βέη ἔχει δημοσιευτῆ μόνο ἡ περιγραφὴ τῶν τριῶν πρώτων κωδίκων (βλ. πιὸ πάνω). Ἡ ταύτιση πρὸς τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ καταλόγου του (Β 1, 2 κτλ.) ἔγινε ἀπὸ τὶς ἐτικέτες ποὺ εἶναι κολλημένες σὲ κάθε χειρόγραφο.—Πίνακα ἀντιστοιχίας βλ. στὸ τέλος.

494 (Β 2). Χαρτ. 265×200 φφ 284.—Θεοτοκάριον. φ4^{v} Στίχοι Λουκᾶ Νικαιέως. φ7^{v}—8 εἰκόνα: ὁ Λουκᾶς Νικαιεὺς στὰ πόδια τῆς Θεοτόκου.

495 (Β ;). Χαρτ. 340×235 φφ πολλά, ἔτ. 1779. Δεμ.—*Ἰωάννου Καλλιάρχου*, ἰατροφιλοσόφου Χίου, Θησαυρὸς ἀκριβέστατος θεολογικῆς ἀληθείας. Κατὰ τὸ βιβλιογραφικὸ σημείωμα τοῦ τέλους γράφτηκε στὰ 1779 στὰ Ἰωάννινα ἀπὸ τὸν Ἰάκωβο ἱερομόναχο Μπαλιούλα κατὰ προσταγὴ τοῦ μητροπολίτη Λαρίσσης Μελετίου Κωνσταντινουπολίτου *«κατὰ σάρκα γνησίου υἱοῦ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου κυρίου Ἰωάννου Καλλιάρχου ἰατροφιλοσόφου Χίου τοῦ καὶ ποιητοῦ τοῦ παρόντος ἀξιολόγου θεολογικοῦ βιβλίου»*. Παράφυλλο ἀρχῆς: *Τοῦ Ἰω. Καλλιάρχου τὸν θησαυρὸν ἀγόρασα διὰ γρόσια 105 εἰς τὰ 1838. Δημήτριος ὁ Μαλλίκης, Φιλιώτης.*

496 (Β ;). Χαρτ. 160×105. Ἄδετο.—Περὶ ψυχῆς, περὶ σωφροσύνης κτλ. Σπάραγμα, σελ. 61—432, ἀλλὰ μὲ πολλὰ χάσματα. Πρβ. ἀρ. 500· ὅμοια γραφή, ἴσως ὁ β' τόμος;

497 (Β ;). Χαρτ. 220×195 φφ 7.—Σπάραγμα ἀπὸ κώδικα ποὺ περιεῖχε κείμενα μὲ διάστιχη ἑρμηνεία.

498 (Β ;). Χαρτ. 205×150 φφ 101—124.—Ὅμοιο σπάραγμα.

499 (Β 19). Χαρτ. 105×140 φφ 44, ἔτ. 1794. Δέσιμο κατεστραμμένο. — Ἁγιασματάρι — Μεγαλυνάρια — Ἐπιστολικοὶ τύποι — Εὐχές. φ43^{v} βιβλ. σημ.: Θεοφύλακτος ἱεροδιάκονος, 1794. Αὐτόθ. σημείωμα γιὰ τὸν τρόπο τῆς σταχώσεως τῶν βιβλίων.

[1] Νομίζω ὅτι κατὰ λάθος ὁ Χ. Ἠλιόπουλος, Πινακοθήκη ἔ. ἀ., ἀναφέρει ἔγγραφα τοῦ 15. καὶ 16. αἰῶνα.

500 (Β 15). Χαρτ. 155×110 φφ 103, ἔτ. 1773. Ἄδετο.—Φυσικὴ σὲ ἀρχαῖα ἑλληνικά, πολλὰ κεφάλαια. Στὸ τέλος βιβλ. σημ. 1793.

501 (Β ;) Χαρτ. 210×150 λίγα φφ, 19. αἰ. Ἄδετο.—Ἀκολουθία τοῦ Ἁγίου Νικολάου τοῦ νέου τοῦ ἐξ Ἀνατολῆς. Ἀντίγραφο ἀπὸ ἔντυπο (ἔκδ. Μοσχοπόλεως, 1833) ἀπὸ τὸν Γρηγόριο ἱερομόναχο Μοσχοπολίτη.

502 Τὰ 6 πρῶτα φύλλα ἀπὸ τὸν κώδικα ἀριθ. 523=Β 25.

503 (Β 26). Χαρτ. 220×160, φφ 12, 19. αἰ. ἀρχ., ἀκέφ. Ἄδετο.—Ἀκολουθία ἁγίου Νικολάου Μύρων τῆς Λυκίας. Συναξάρι (σὲ ἁπλὴ γλώσσα) γιὰ τὴν ἀνακομιδὴ τῶν λειψάνων.

504 (Β 27). Χαρτ. 215×155 φφ 16, 18./19. αἰ.—Σπάραγμα. Ψυχαγωγικὴ ἑρμηνεία σὲ λόγο τοῦ Μεγάλου Βασιλείου.

505 (Β 20). Χαρτ. 220×155 φφ 36, 18./19. αἰ. κολοβ. Ἄδετο.—Πρᾶξις κατὰ συντομίαν εἰς τὰς ρητορικὰς ἑρμηνείας.

506 (Β 18). Χαρτ. 230×180 φφ 12, τέλ. 18. αἰ., ἀκέφ. κολοβ.—Σπάραγμα. Ἀγαθάγγελος (ἀκέφ.)—φ 5 Ἐξήγησις εἰς Ἀποκάλυψιν Πανταζῆ Λαρισσαίου, 1789. Κείμενο καὶ ἐξήγηση—κολοβ.

507 (Β 16). Χαρτ. 285×200 φφ 17, 18./19. αἰ. ἀκέφ.—Ἀντιρρητικὴ πραγματεία σὲ εὐτράπελο ὕφος (κατὰ «Βολταιροφαλιδίτου» εἰς Μοισίαν). φφ12—17 ἄγραφα.

508 (Β 17). Χαρτ. 235×180 φφ 16, 18./19. αἰ.—Σπάραγμα ἀπὸ ἐπιστολάριο. Πολλὰ χάσματα.

509 (Β ;). Χαρτ. 240×175, 18. αἰ.—Σπάραγμα 8 φύλλων ἀπὸ λόγους Μαξίμου Μαργουνίου (δὲν ἀνήκει στὸν κώδ. 521).

510 (Β 22). Χαρτ. 230×170, φφ 149.—Ἱστορία Καρόλου Σβεκίας· σὲ ὀχτὼ βιβλία.

511 (Β 9). Χαρτ. 210×150 σσ 532, ἔτ. 1750. Δεμ.—*Ἰωάννου Ζωναρᾶ*, Ἐξήγησις τῶν ἀναστασίμων κανόνων τοῦ Δαμασκηνοῦ. Στὸ τέλος ἔμμετρο βιβλ. σημ.: Ματθαῖος Πάτμιος «ἀμόναχος», 1750 αὐγ. 31. Ἀφιέρωση Ἀλεξάνδρου Σχινᾶ πρὸς καμινάρη Γεώργιο Ραστῆ.

512 (Β 11). Χαρτ. 230×180 σσ 586, 18. αἰ.—«Ἀνωνύμου τινὸς ἰατροῦ παλαιοῦ, Σύνοψις ἁπάσης τῆς πρακτικῆς ἰατρικῆς». Κτητορικὸ σημείωμα τῆς σχολῆς τῆς κωμοπόλεως Φίλια.

513 (Β ;). Χαρτ.—Φιλολογικὰ κείμενα μὲ διάστιχη ἑρμηνεία.

514 (Β 29). Χαρτ. 220×160, 18. αἰ.—Ἐπιστολαὶ Εὐγενίου Βούλ-

γαρη καὶ ἄλλων λογίων. *«Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Ἰωάννου Πελοποννησίου»*.

515 (Β 12). Χαρτ. 230×170 φφ 277, 18. αἰ. Δεμ.—*Λιβανίου*, Ἐπιστολιμαῖοι χαρακτῆρες—Ἐπιστολικοὶ τύποι (Κορυδαλέως ;)—φ48 Ἐπιστολαὶ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου—φ212 Ἐπιστολαὶ Σεβαστοῦ Κυμηνίτου—φ 226 Γρηγορίου Κωνσταντᾶ—φ 228 Γεωργίου Τραπεζουντίου, Δανιὴλ Πατμίου, Π. Παλαμᾶ—φ266 Ἐπιστολαὶ διαφόρων (καὶ Ἀλέκου Βακαρέσκου).—*«Ἐκ τῶν τοῦ Γεωργίου Ἰωάννου παχαρνίκου Ραστῆ»*. Μὲ τὸ ἴδιο χέρι τοῦ 514.

516 (Β 5). Χαρτ. 220×1[illegible]5 φφ 188, 18. αἰ.—*Θεοφυλάκτου Βουλγαρίας*, Ἑρμηνεία εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον κ. ἄ. φ1 : *Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις Χρυσάνθου Γούναρι. Καὶ τόδε σὺν τοῖς ἄλλοις κἀμοῦ Χρυσάνθου διδασκάλου τοῦ παλαιοῦ Ἄργους ἐκ τῆς Πελοποννήσου.*

517 (Β 30). Χαρτ. φφ 295 Δεμ.—Κείμενα μὲ διάστιχη ἑρμηνεία.

518 (Β 14). Χαρτ. φφ 102 (ὁ Ν. Βέης σημειώνει φφ 124), ἔτ. 1752.—Κείμενα μὲ διάστιχη ἑρμηνεία. Στὸ τέλος τρία φύλλα ἀπὸ Γιατροσόφι. (*,αψνβ'*).

519 (Β 31). Χαρτ. 215×165 φφ 307, 18. αἰ. ἀρχ. Δεμ.—*Θεοφίλου Κορυδαλέως*, Εἰς τὴν φιλοσοφίαν προδιοίκησις—Ὑπομνήματα εἰς τὸ περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως.

520 (Β 13). Χαρτ. 205×150 σσ 476, 18. αἰ. τέλ. Δεμ.—*Νικήτα Δαυίδ*, Ἑρμηνεῖαι εἰς λόγους Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. *«Ἐκ χειρὸς τοῦ Μάντου ,αψϞδ'* [1794] *ἰουλ. ιγ'*. Κτητορικὸ σημείωμα Γραμματικέως Χρυσάνθου καὶ ἄλλο *«τοῦ γέροντος Γρηγορίου διδασκάλου Πελοποννησίου ἐκ Καλαβρύτων Φιλιώτου τοῦ Μονόχειρος καὶ ἀφιερωθὲν εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Φίλια»* (Βουκουρέστι 1835).

521 (Β 3). Χαρτ. 200×150 σσ 507, 18. αἰ. Δεμ.—*Μαξίμου Μαργουνίου*, Ἐπιστολαί.

(**522** Ἔντυπο : Ἐπιστολαὶ Λιβανίου, Βασιλείου κ. ἄ., 1499 Ἄλδος.—Ἐνδιαφέροντα κτητορικὰ κ. ἄ. σημειώματα).

523 (Β 25). Χαρτ. 205×160 φφ 212, 18. αἰ.—Γεροντικό. Τὰ φφ 1—6 ἔχουν ταξινομηθῆ κατὰ λάθος χωριστὰ ὡς ἀρ. 502. Λείπει καὶ τὸ φ 9.

524 (Β 10). Χαρτ. 200×125 φφ 96, 17. αἰ. τέλ., ἀκέφ.—Λόγοι καὶ διηγήσεις τοῦ Γεροντικοῦ.

(**524β** (Β ;). Σπάραγμα 18. αἰῶνα. Ἑρμηνεῖες).

525 (Β ;). Χαρτ. 205×150 φφ 245 (πολλὰ χάσματα), 17./18. αἰ. ἀκέφ. κολοβ.—Κυριακοδρόμιο, Λόγοι σὲ ἁπλὴ γλώσσα.

526 (Β 24). Χαρτ. φφ 135, 19. αἰ. ἀρχ.—Γραμματική.

527 (Β 7). Χαρτ. σσ 77.—Ἀντίγραφο ἀπὸ ἔντυπο : *Χρυσάνθου*, Εἰσαγωγὴ εἰς τὸ θεωρητικὸν (Παρίσιοι 1821)—ἀντίγραφο : *αωκε', σεπτ. θ'*. (Ἀντιγράφονται μόνο οἱ σημειώσεις).

528 (Β 23). Χαρτ. 275×180 φφ 252, 18. αἰ. τέλ.—Ἑρμηνεῖαι εἰς τὰ ἀντίφωνα τῆς Ὀκτωήχου καὶ εἰς τοὺς κανόνας.

ἄ. ἀ. (Β 28). Χαρτ. 210×155 φφ 306, 18. αἰ.—*Ἰωσὴφ Καλοθέτου*, Λόγοι καὶ ἐπιστολαί.—Λεπτομερὴ περιγραφὴ τοῦ κώδικα βλ. Byz. Zeitschrift 17, 1908, 86—91 (Ν. Α. Βέης)· πρβλ. καὶ ΝΕ 18, 457 (Θ. Βολίδης).

Ἀντιστοιχία σημερινῶν ἀριθμῶν μὲ ἀριθμοὺς Καταλόγου Βέη :

Βέη	Λαύρας	Βέη	Λαύρας	Βέη	Λαύρας	Βέη	Λαύρας
1	—	9	511	17	508	25	502+523
2	494	10	524	18	506	26	503
3	521	11	512	19	499	27	504
4	—	12	515	20	505	28	ἄ. ἀ.
5	516	13	520	21	—	29	514
6	—	14	518	22	510	30	517
7	527	15	500	23	528	31	519
8	—	16	507	24	526		

Ἐπειδὴ ἔλειπαν οἱ ἐτικέτες, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ταυτισθοῦν μὲ τοὺς ἀντίστοιχους τοῦ Καταλόγου Βέη οἱ ἀριθμοὶ 495. 501. 513. 523 καὶ τὰ σπαράγματα 496. 497. 498. 509. 524β. Ἐπίσης δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ βρεθοῦν οἱ ἀντίστοιχοι σημερινοὶ ἀριθμοὶ στοὺς ἀκόλουθους τοῦ Καταλόγου Βέη (ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸν πίνακα) : 1. 4. 6. 8. 21.—Δημοσιευμένη περιγραφὴ ὑπάρχει μόνο γιὰ τὸ χφ 1 (βλ. πιὸ πάνω)· τὸ χφ αὐτὸ (Εὐαγγελιστάριο 16. αἰ.) δὲν ὑπάρχει σήμερα στὴ Λαύρα. Ἂν ἀφαιρέσωμε τὰ σπαράγματα, τὰ ὑπόλοιπα τέσσερα (4. 6. 8. 21) ἴσως ν' ἀντιστοιχοῦν πρὸς τοὺς τέσσερες ἀριθμοὺς Λαύρας (495. 501. 513. 523), ποὺ δὲν ἔχουν ἐτικέτα.

γ') Μετοχίου Ἁγίας Τριάδος (ἀριθ. Λαύρας 529—539).

529. Χαρτ. 220×145 φφ 150 περίπου, ἔτ. 1704.—Ψαλμοὶ τοῦ Δαυίδ· μετάφραση σὲ ἁπλὴ γλώσσα. Ἀκολουθεῖ : Εὐχὴ συγχωρητικὴ καὶ Διήγησις ὠφέλιμος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου περὶ μνημοσύνων.

Στὸ τέλος τῶν Ψαλμῶν : *Χεὶρ ἐμοῦ εὐτελοῦς Διονυσίου μοναχοῦ οἰκονόμου τοῦ ἐξ Ἀθήν(ης)· οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ψυχικῶς· ἐτελειώθη ἐπὶ ἔτους ἀπὸ Χ(ριστο)ῦ ἐν ,αψδ'* [1704] *ἐν μηνὶ ἰουνίου ιϛ'*.

Στὸ τέλος τοῦ χφ : *Ἐγράφη ὑπὸ χειρὸς ἐμοῦ εὐτελοῦς καὶ ἁμαρ-*

τωλοῦ Διονυσίου μοναχοῦ τοῦ οἰκονόμου ἐκ τῆς περιφήμου πόλεως Ἀθήνης, ἔτει σωτηρίῳ ,αψδ' μαΐῳ κ'.

Κτητορικὸ σημείωμα : *Τὸ παρὸν ὑπάρχει ἐμοῦ Ἰωνᾶ Σωποτηνοῦ. Κατὰ τοὺς 1774* [9 ;] *τὸ ἀγόρασα κἀγὼ Ἰωνᾶς ἐκ κώμης Σωποτοῦ Λαυριώτης καὶ ἀπό τινα σκάνδαλα ἐσκίρτησα ἀπὸ τὴν μετάνοιάν μου καὶ ἦλθον εἰς τὴν Ἁγίαν Μονὴν* [1] *ἐφημέριος χρόνους 13 καὶ ἦλθα κατὰ τοὺς ,αψξα' 1761 καὶ εὑρέθην ἐδῶ καὶ εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ Μωρέως καὶ πολλὰ ἐπάθομεν εἰς τὸν ἀφανισμὸν αὐτὸν πάντες οἱ Χριστιανοί, ἃ οὐκ ἔξεστιν εἰπεῖν.*

530. Χαρτ. 215×140 φφ πολλά, ἔτ. 1747.—Νομοκάνων (κεφ. 267). Ἀρχ. Ὁ νόμος εἶναι τέχνη τοῦ καλοῦ ἔργου. (Στὴν ἀρχὴ πίναξ)—Ἐξομολογητάριο (κεφ. ογ')—Ἐπιστολικοὶ τύποι—Ἀκολουθοῦν λόγοι καὶ ἀποσπάσματα Χρυσοστόμου, Μαξίμου, Ἰωάννου Κίτρους καὶ τύπος ἐπιστολῆς πρὸς πρώην Παλαιῶν Πατρῶν Δανιήλ.

Στὸ τέλος : *Εἰς τοὺς 1747 ἰουλίου 12 ἀντιγεγράπτη καὶ ἐτελειώθη τὸ παρὸν νόμιμον βιβλίον διὰ δαπάνης τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἱερέως κυρίου κυρίου Μιχαὴλ ἐκ τῆς κώμης ἐπ' ὀνόματι ἁγίου Βλασίου, ἐκ χειρός τε καὶ κόπου ἐγένετο παρὰ εὐτελοῦς Ἀγαπίου ὁ ἐκ τοῦ* ⟨*Ν*⟩*εζεροῦ καταγόμενος.*

Ἐνθυμήσεις : σημείωμα μισοσβησμένο : *178* σεπτεμβρίου 25 τὸ παρὸν βιβλίον ὑπάρχει κἀμοῦ Ἀναγνώστου . . . . πούλου ἀπὸ Καλάβρυτα . . .*

1782 νοεμβρίου 12 ἐπανδρεύθηκα ἐγὼ ὁ Ἀναγνώστης.

1783 ἰουνίου 5 ἱερώθηκα ἐγὼ ὁ παπᾶ Γεώργιος ἐπὶ χεῖρας κυρίου κὺρ Χρυσάνθου.

1785 ὀκτωβρίου 23 ἐγεννήθη ὁ Μιχαλάκης μου ἡμέρα πέφτη.

1785 ἰανουαρίου 30 ἡμέρα πέμπτη, ἔγινεν σεισμὸς μέγας εἰς Πελοπόννησον καὶ ἐκρημνίσθησαν πολλὰ ὀσπίτια κατὰ τόπους, ἐξόχως εἰς Παλαιὰν Πάτραν, ὅτι ἐκρημνίσθησαν τὰ περισσότερα τείχη καὶ ὀσπίτια, ἔτι δὲ καὶ τὸ τρίτον τοῦ κάστρου, τὸ τέταρτον τοῦ Γεροκομείου, καὶ ἁπλῶς εἰς κάθε τειχίον ἔγινεν ὄλεθρος καὶ πολλοὺς ἐθανάτωσαν τὰ κρημνισθέντα ὀσπίτια, ὁποῦ δὲν ἐφανερώθησαν εἰς ἅπαντας· ἔτι δὲ καὶ ὅλα τὰ προσκυνήματα Τουρκῶν καὶ Ρωμαίων παραχωρήσει Θεοῦ ἐκατέπεσαν· ἐξόχως οἱ Ἀπόστολοι, ἡ Ὁδηγήτρια, ἡ Μητρόπολη καὶ ὅλες οἱ ἐκκλησίες ἐσακατεύτηκαν.

---

[1] Γυναικεῖο μοναστήρι ἀνάμεσα ἁγ. Τριάδος καὶ ἁγ. Νικολάου Βουρῶν—διαλύθηκε τελευταῖα (βλ. καὶ *Χ. Κορύλλου*, Χωρογραφία τῆς Ἑλλάδος, Α' Νομὸς Ἀχαΐας, Ἀθ. 1903, σ. 113).

1786 μαρτίου 27 ἔγινε πάλιν εἰς τὴν Παλαιὰν Πάτραν μία φθορὰ μεγαλοτάτη· ἄνεμος ἦρθε ζεστός, ὁποῦ ἐχάλασε ὅλες τὶς σταφίδες, ἐξόχως λεμονιὲς καὶ ἐλιὲς χι(λι)άδες ἀμέτρητες, καὶ ὅσα καράβια ἦσαν εἰς τὸ λιμάνι ἐβγῆκαν ὅλα ἔξω εἰς τὴν ξηράν.

1788 ὀκτωβρίου 17 ἐγεννήθη ὁ Παναγιωτάκης ἡμέρα τρίτη.

,αψπθ' [1789] *ἰανουαρίῳ κγ' ἐχειροτονήθηκα ἱερεὺς καὶ ἔστω εἰς ἐνθύμησιν.*

1794 σεπτεμβρ. α' κάμνω ἐνθύμησιν ὅτι ὁ πρωτοσύγκελλος τοῦ Ἁγίου Αἰγίνης ὑπῆγε εἰς Τριπολιτζὰν καὶ ἔγινε Τοῦρκος ὁ ἐπάρατος, ὁποῦ νὰ ἔχῃ τὴν ὀργὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων ὁ τρισκατάρατος.

,αψϞδ' [1794] *ὀκτωμβρίου 8 ἔγραψα ἐγὼ ὁ Παναγιώτης ἀπὸ χωρίον Λυκούρια ὁποῦ εὑρίσκομαι τώρα εἰς τὸν ἅγιον δεσπότην Καλαβρυτινὸν κύριον κὺρ Κύριλλον Κερνίτζης· ἔχω μῆνας ἑπτὰ ὁποῦ ἦρθα ἐδῶ.*

1860 κτητορικὸ σημείωμα Ἁγίας Τριάδος.

1861 σημείωμα περὶ βροχῆς.

531. Χαρτ. 215×150 σσ 544, 17./18. αἰ.—Λόγοι πατέρων καὶ Ἀσκητικὰ (Βασιλείου, Πέτρου Δαμασκηνοῦ, ἀββᾶ Ἰσαάκ, Παχωμίου). Προηγεῖται ἀκριβὴς πίναξ.

532. Χαρτ. 210×150, 17./18. αἰ.—α') *Ἐφραὶμ τοῦ Σύρου*, Παραινέσεις. β') *Ἰωάννου Χρυσοστόμου*, Ὁμιλίαι. γ') Μερικὰ φύλλα ἀπὸ Λαυσαϊκό. Τὸ α' καὶ β' ἀπὸ τὸ ἴδιο χέρι, καλὴ γραφὴ τέλ. 17.-ἀρχ. 18. αἰ.—Τὸ γ' ἄλλο χέρι, 17. αἰ.

533. Χαρτ. ἔτ. 1741.—Νομοκάνων σὲ ἁπλὴ γλώσσα (ὄχι τοῦ Μαλαξοῦ), κεφάλαια 226. Ἀκολουθεῖ : Περὶ θείων μυστηρίων. *«1741 μηνὶ ἰουλίῳ»*. Στὸ τέλος μακροσκελὴς σημείωση γιὰ τὴ συγγραφὴ τοῦ βιβλίου.

534. Χαρτ. 14. αἰ.—Στιχηράρι.

535. Χαρτ. ἔτ. 1767.—Μουσικὸ χειρόγραφο. *«Χεὶρ Παναγιώτου Παπασχοινοπούλου 1767»*.

(536 ;) Χαρτ. 205×140 φφ περίπου 350, 17. αἰ. τέλ. Μένουν μόνο οἱ σανίδες ἀπὸ τὴ στάχωση —Νομοκάνων «Μαλαξοῦ», κεφάλαια 293. Προηγεῖται Πίναξ.—Γράψιμο ὄχι ἐπιμελημένο. Ἔχουν μείνει κενὰ τὰ γράμματα ποὺ ἐπρόκειτο νὰ γραφτοῦν μὲ κόκκινο μελάνι.

Στὸ τέλος : Εὐχὴ τοῦ Στυλίτου· ἀκολουθεῖ : *1707 ἰουνίου 12, τὴν παρῶν εὐχὴν τὴν ἔγραψα ἐγὼ ὁ παπᾶ Δημητράκη τὸ ἐπίκλην Πάρδης καὶ ὅποιος . . .*

Στὸ παράφυλλο τῆς ἀρχῆς : *Ὁ παρὼν βασιλικὸς νόμος ὑπάρχει ἐμοῦ ταπεινοῦ Δημητρίου ἱερέως τὸ ἐπίκλην Πάρδη καὶ μοῦ τὸν ἔγραψε ὁ μακαρίτης ὁ παπᾶ Ἰωάννης ἀπὸ Περθῶρι τῆς πρεσβυτέρας μου ὁ*

παππούς καὶ ὅποιος . . . 1685 μαΐου 6 ταπεινὸς Δημήτριος ἱερεὺς τοῦ Ἰωάννου ἐκ χώρας Σελιάνα (ἀγροῖκο γράψιμο).

Ἐνθυμήσεις : *Ἔτος 1698 νοεμβρίου 12 ἐσυννεπῆρα ἐγὼ παπᾶ Δημητράκη τοῦ Ἰωάννου ὁ υἱὸς στὸ σπίτι στὸ καινούργιο στὸν ἅγιο Βασίλη· ἡμέρα πέφτη καὶ ὁ Θεὸς νὰ μὲ προκόψη ὁποῦ ἐχώρισα ἀπὸ τὸν πατέρα μου.*

1701 σεπτ. 6 ἀπόθανε ὁ οἰκονόμος παπᾶ Γίζης ἀπὸ Ζαροῦχλα.

ἔτος 1707 ἰουλίου πρώτη ἀπο . . όψαμε τὴν Παναγιὰ καὶ τὴν ἐχθίσαμε· διὰ ριάλια 62 καὶ ἤμουννα ἐπίτροπος ἐγὼ ὁ παπᾶ Δημητράκης τὸ ἐπίκλην Πάρδης καὶ ἔδωσα ἐγὼ ριάλια πέ(ν)τε καὶ ἤφερα καὶ τὸ δεσποτικὸ· εἰκόνισμα τοῦ Χριστοῦ τὸ ἀγόρασα ριάλια 4.

ἔτος 1718 ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ 2 ἡμέρα παρασκευὴ ἀναπαύθη ὁ μακαρίτης ὁ οἰκονόμος παπᾶ Δημητράκης ἀπὸ χωρίο Σελιάνα τοῦ ποτὲ Γιαννάκη γραμματικοῦ υἱὸς καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸν ἀναπαύση εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ἀβραάμ.—καὶ εἰς αὐτὸ τὸ ἔτος ἀπόθανε καὶ ὁ Σπηλιωτάκης ἀπὸ τὸ Περθῶρι ὁ γυναικάδελφός του καὶ ὁ Θεὸς νὰ τὸν συγχωρήση·

1728 ἀπριλίου 6 ἀπὸ Σελιάνα ὁποῦ στέλνουν τὸν νόμον στοὺ(ς) ἀσκητάδες διὰ νὰ μνημονεύου Πολυτίμη πρεσβυτέρα καὶ . . . καὶ . . .

537. Χαρτ. 280×210 φφ 80, ἔτ. 1704. Ἄδετο. — Λειτουργίες φ1 Χρυσοστόμου, φ22 Βασιλείου, φ53 Προηγιασμένων, φ65 Τάξεις χειροτονιῶν.—Τετράδια ι'. Ὡραιότατη γραφή, χρυσὰ ἀρχικὰ γράμματα μὲ πολλὰ κοσμήματα. Πολὺ κατεστραμμένο ἀπὸ τὴν ὑγρασία.

φ78ᵛ: *Ἡ παροῦσα λειτουργία ὑπάρχει τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ὠλένης κυρίου Ἰωαννικίου τοῦ Πελοποννησιώτου ἐκ χώρας Σοποτοῦ οὗ τὸ ἐπίκλη<ν> Νῆρος.* φ79 : *Γόνυ μὲν ζεύξας, ὑποκλίνας δὲ κάραν ‖ χεῖρας ἐκτείνας πρὸς τὰς θείας τετράδας ‖ ἐκπεπλήρωκα τὴν θείαν λειτουργίαν ‖ πληρώσας εἶπον, Χ(ριστ)έ σοι δόξα πρέπει. ‖ Παΐσιος τλήμων ἀρετῆς πάσης ξένος.* φ79ᵛ: *Χ(ριστ)ὲ ἄναξ πολύδωρε, τίσιν ἐσθλῶς αἰτ(οῦν)τι*[1] *νέμε τεὴν πολύολβον ἀρωγήν, καί γε σὺ ὁ τῶν καλῶν δοτήρ. ,αψδ' ;ζσιβ'* [1704] *ἐν μηνὶ ὀκτωβρίῳ ιη'*[2].

Ἔξω ἀπὸ τὸ παράφυλλο : *,αψκδ'* [1724] *ὀκτωβρίῳ ϛ' ἀγόρασα τὴν· παροῦσαν λειτουργίαν γρόσια εἴκοσι ἤτοι κ' καὶ τόδε πρὸς τοῖς ἄλλοις.*

Τὴν παροῦσαν βίβλον τῆς ἱερᾶς λειτουργίας τὴν ἀφιέρωσεν ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος πρώην Ὠλένης κὺρ Ἀθανάσιος εἰς τὴν ἱερὰν μονὴν τὴν σεμνυνομένην ἐπ' ὀνόματι τῆς παναγίας Τριάδος τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ καὶ ὅποιος . . . . 1751 νοεμβρίου 14 (καὶ μονοκονδυλιά).

---

[1] γρ. τοῖσιν ἐ. αἰτοῦσι.

[2] Ἡ προσθήκη τοῦ ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου γίνεται ἀπὸ ἀρχαϊσμό, γι' αὐτὸ καὶ ὁ βιβλιογράφος κάνει λάθος μὴν ὑπολογίζοντας πὼς ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο εἶχε ἀρχίσει κανονικὰ τὸ ἔτος ,ζσιγ'—πρβ. καὶ Ταξ. 7 τὸ ἴδιο λάθος.

538. Ἀναστασιματάρι 1847.

539. Χαρτ. 150×100, ἔτ. 1617.—Συνοδικοὶ καὶ Ἀποστολικοὶ κανόνες. Στὸ τέλος Πασχάλιο τῶν ἐτῶν 1622—1624. Ἀκολουθοῦν κεφάλαια ἀπὸ τοὺς Κανόνες.

Στὸ τέλος : *ἔτους ,ζρκε' ἀπὸ δὲ τοῦ νέου ἔτους ,αχιζ'* [1617]· *αὐτὸ δὲ τὸ ἔτος μηνὶ μαΐῳ ϛ' διὰ τὴν πολλὴν ἀνοχίαν τῆς βροχῆς καὶ διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ θανάτου, ὅπερ ἐδούλευε τὸ θανατικὸ καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ χώρᾳ, ὁ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου κύρις Κάλλιστος μετὰ τῶν ἱερέων καὶ παντὸς τοῦ χριστωνύμου λαοῦ σὺν ἀνδράσι τε καὶ γυναιξὶ καὶ παίδων, ἐλθόντες ἔξωθι τοῦ κάμπου διὰ λιτῆς δεόμενοι τοῦ Θεοῦ ζητῶν βροχὴ καὶ πάψιμο τοῦ θανάτου καὶ ὁ πολυεύσπλαχνος Θεὸς ἔδωσε τὸ ζητούμενον· καὶ ἕτερον θαῦμα ἔγινεν εἰς αὐτὴν τὴν λιτήν· μοσχάριον ἐλάφης ἐλθὸν ὁμοῦ μετὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ὅσο τὸ ἔδιωχναν οἱ ἄν(θρωπ)οι ἐκεῖνο πλέον ἐστρίμωνε διὰ νὰ ἀκούῃ τὰς φωνὰς τῶν κανόνων ὁποῦ ἔψαλλαν οἱ ἱερεῖς· καὶ ὅταν ἐδιαβαζόντισαν αἱ εὐχαὶ καὶ πάντες οἱ ἄν(θρωπ)οι ἔκλιναν προύμητα καὶ αὐτὸ τὸ ζῶον ἔκλινεν τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ὅταν ἀναστατοῦσαν οἱ ἄν(θρωπ)οι ὁμοίως ἐποίει καὶ αὐτό· οὕτω ἐποίει ὅλην τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔμπροσθεν παντὸς τοῦ λαοῦ τοῦ ἐν τῷ Ταλαντίῳ· τυχὼν δὲ καὶ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος Κλήμης πν(ευματ)ικὸς καὶ ἐθεώρουν αὐτὸς διὰ τὸ θαῦμα τῆς ἐλάφου συνέγραψά το ὅπως διὰ θαῦμα ἐξαπέστειλεν αὐτὸ ὁ Θεός.—Τὸ αὐτὸ ἔτος ἐσυνδρόμησεν ἡ χώρα αὐτὴ ἤγουν οἱ Ταλαντινοὶ Θ(εο)ῦ οἰκονομίᾳ καὶ ἔκτισαν τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου π(ατ)ριάρχου Ἀλεξανδρείας· κεῖται δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ποδοβάγισσας· ἔκλινε δὲ τὸ μοσχάριον τῆς ἐλάφου καὶ αὐτὸ πόδας του αὐτῇ ἡμέρᾳ εἰς τὰς ἕξι τοῦ μαΐου μηνός· καὶ ἔθεσαν τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ὠνόμασαν ἐπισκοπῆς καθέδρα* (μὲ τὸ χέρι τοῦ βιβλιογράφου).

Ἀκολουθεῖ ἀκέφ. μὲ τὸ ἴδιο χέρι : Περὶ τῶν θανασίμων ἁμαρτημάτων.

3. Μονῆς Ἁγίων Θεοδώρων.

Τὰ χειρόγραφα τῆς μονῆς (23) περιγράφει ὁ Ν. Βέης, Ἐπετ. Παρν. 9, 1906, 43 κέ. Σ' αὐτὰ πρέπει νὰ προστεθοῦν τώρα κι' ἄλλα δυό, τ' ἀκόλουθα :

24. Χαρτ. 215×160 σσ 592, 17./18. αἰ. Δεμ.—Νομοκάνων «Μαλαξοῦ», κεφάλαια 428.—Στὸ τέλος : *1776 γεναρίου 3· ἀφιέρωμα τοῦ κὺρ Γεώργη Γιαγίτζη ἀπὸ τὸ Γενῆ Χάνι εἰς τοὺς ἁγίους Θεοδώρους διὰ νὰ εὑρίσκεται εἰς τὸ τίμιον μοναστήριον, καὶ ὅποιος τὸ ἀποξενώση. . .*

25. Χαρτ. 195×130 φφ 267, ἔτ. 1745. Δεμ.—«Ἐκλογὴ συντεθέν τε

καὶ ἐκλεχθὲν βίοι ἁγίων καὶ ἐναρέτων ἀνδρῶν ὀνομαζόμενον 'Ανθολογία» ('Ασκητικά· περιέχει καὶ διάφορες ἐρωταποκρίσεις).—Στὸ τέλος : *Τέλος τοῦ παρόντος καὶ τῷ Θεῷ δόξα, οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες εὔχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν. 1745 ἐγράπτη τὸ παρὸν ὀνόματι ἀνθολογία καὶ περιέχον τὰ τῶν πατέρων ἀποφθέγματα, τὸ ὁποῖον ἐτελειώθη καὶ ἀντιγράπτη ὑπὸ χειρὸς καὶ κόπου ταπεινοῦ τάχα ['Αγαπίου ;].*

4. Σχολῆς Σοποτοῦ.

Ἕξι χειρόγραφα τῆς Σχολῆς περιγράφει ὁ Ν. Βέης, Vizant. Vremennik 20, 1913, 51. Ἔχουν σήμερα τοὺς ἀριθμοὺς τῆς Βιβλιοθήκης[1] 1=302, 2=303, 3=304, 4=305, 5=306, 6=391. 'Εκτὸς ἀπ' αὐτὰ ἔχει σήμερα ἡ Σχολὴ καὶ τ' ἀκόλουθα χειρόγραφα :

392. Χαρτ. 220×160 φφ περίπου 300, 17. αἰ. 'Απὸ τὴ στάχωση σώζονται μόνο οἱ σανίδες.—Τέσσερα Εὐαγγέλια, ἀκέφ. (2 φφ)—κολοβ. Χάσματα. 22 ἑξάδια. Στὸ τέλος : *Τῷ συντελεστῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις || ἡ τετρὰς ὧδε τῶν μαθητῶν τοῦ λόγου || ἐκχεῖ τὸ ρεῦμα τῶν ἀειρρύτων λόγων || τοίνυν ὁ διψῶν μὴ κατόκνει τοῦ πίνειν || ψυχὰς κατάρδει καὶ ποτίζει τὰς φρένας.*

393. Χαρτ. 200×140 φφ περίπου 200, 17. αἰ. Ἄδετο.—Λόγοι καὶ διηγήσεις σὲ ἁπλὴ γλώσσα (Συναξάρια ;). Τὰ φύλλα τοῦ κώδικα πολὺ ἀνακατεμένα· χρειάζεται τακτοποίηση. 'Απὸ δεύτερο χέρι ἀριθμοῦνται οἱ λόγοι καὶ οἱ διηγήσεις: ἀρχ. ἀπὸ ἀρ. 14, χάσμα-19-29, φτάνει ὡς ἀρ. 32.

398. Χαρτ. 150×100 σσ 140, 17. αἰ. Δεμένο μὲ περγαμηνὸ φύλλο μουσικοῦ κώδικα 13./14. αἰ., κατεστραμμένο.—Μικρὸς Νομοκάνων.—Στὴν ἀρχή : *1800 τὸ παρὸν βιβλιάριον ὑπάρχει ἐμοῦ Σαμουὴλ ἱερομονάχου Πελοποννησίου Λαυριώτου καὶ μοῦ τὸν ἐνεχείρησε ἕνας ἱεροπρεπὴς καὶ σεβάσμιος ἄνθρωπος ὀνομαζόμενος 'Ιλαρίων, τὸν ὁποῖον τὸν ηὗρα εἰς Φουντουκλία καὶ ἐκεῖ μὲ τὸ ἔδωσε ἐν μηνὶ νοεμβρίου α'—γράφω ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος πάντων Σαμουήλ.*

Στὸ τέλος : *Τὸ παρὸν νομοκανονύδριον εἶναι τοῦ παπᾶ Κυρίλλου Μωραΐτη, πλὴν δὲν ἠξεύρω τὸ ἔκλεψε ἢ ὄχι, πλὴν οὕτως ἢ ἀλλέως εἶναι τώρα ἐδικόν του.—Τῷ πανοσιωτάτῳ ἁγίῳ πν(ευματ)ικῷ κὺρ Γρηγορίῳ καὶ δικαίῳ τῆς σκήτης τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἀσπασίως αὐτῷ δοθείη εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον.* (μὲ ἄλλο χέρι :) *'Ο ρηθεὶς μοναχὸς Κύριλλος ἐκ Νησὶ Μωρέως εἰς τοὺς ͵αωθ'* [1809] *αὐγούστου α'—ταῦτα καὶ μένω.* (ἐξακολουθεῖ τὸ α' χέρι :) *Χριστὸς ἀνέστη πανοσιώτατε καὶ ἐν Χῷ ἡμῶν ἀδελφὲ καὶ πν(ευματ)ικὲ κὺρ Γρηγόριε, ἀδελφικῶς ἐν Χῷ*

[1] Βιβλία καὶ χειρόγραφα εἶναι καταταγμένα μὲ τοὺς ἴδιους ἀριθμούς.

ἀσπάζομαί σε, λάβε τὸν κόπον κόπιασε ἕως ἐδῶ εἰς τὴν κάβια μ[ου] ἔχω λόγον μυστικὸν χρειαζόμενον νὰ σοῦ συντύχω· ἡ κάβια μου εἶναι σιμὰ εἰς τὸ ἐπάνω ἀρχονταρίκι· ταῦτα καὶ ὑγίαινε ψυχῇ τε καὶ σώματι, ἀπριλίῳ α' παρασκευή. Προηγούμενος Δαμασκηνὸς καὶ ἐν Χῷ ἀδελφὸς καὶ σὸς δοῦλος ὁ Βατοπεδινὸς καὶ Μωραΐτης.

408. 190×140 φφ περίπου 60, ἀρχ. 19. αἰ. Δέσιμο σύγχρονο.—*(Κομμητᾶ)*, 'Επίτομος Γραμματική, μέρος δ'.—Στὸ τέλος : *'Επαραδόθημεν παρὰ τοῦ κ. Σπήλιου Οἰκονομοπούλου κατὰ τὸ 1835 τῇ 30 Μαρτίου ἐν Σωποτῷ. Πανάγος ὁ τοῦ Πρωτοπαπᾶ.*

390. 290×190. Δύο σανίδες σταχώσεως. Προέρχονται ἀπὸ τὸ Εὐαγγελιστάριο ἀριθ. 3 τῆς μονῆς τῶν ἁγίων Θεοδώρων. 'Ο Ν. Βέης εἶχε δῆ καὶ περιγράφει μόνο τὴ σανίδα τοῦ τέλους μὲ ἀφιερωτικὸ σημείωμα τοῦ 1613. 'Αργότερα τυχαῖα ἐντελῶς βρέθηκε ἀπὸ τὸν γιατρὸ καὶ λόγιο κ. Σπήλιο 'Αρβανίτη καὶ ἡ σανίδα ἀπὸ τὴ στάχωση τῆς ἀρχῆς, ποὺ ἔχει γραμμένη τὴν ἀκόλουθη ἐνδιαφέρουσα σημείωση ἀπὸ ἄμαθο χέρι :

1776 φλεβαρίου 25. Εὑρισκόμουνα εἰς τὸν Πύργο φευγάτος ἀπὸ τὸ χωρίον μου Σοποτὸ καὶ ἤμουνα φευγάτος ἐν ἔτει 1771 ὁποῦ ἔκοψαν οἱ 'Αρβανίτες τὸν πατέρα μου καὶ ἀδελφό μου καὶ ἐγὼ μόνος ἐγλύτωσα μὲ τὴν βοήθειαν τῆς Θεοτόκου καὶ ἐπερτάτηγα δυστυχής· καὶ τὸ αὐτὸ χωρίο το Σοποτὸ μὴ δυνάμενοι νὰ δίνουν τὰ βαρύτατα χρέϊα τῶν 'Αρβανιτῶν, ἐπειδήτις καὶ οἱ καλοὶ προεστοὶ τὸ ἔβαλαν τὸ χωριὸ σὲ χρέη ἕως χιλιάδες γρόσια 10 καὶ πλέον μὴν ξεύροντας τί νὰ κάμουν διὰ νὰ γλυτώσουν τὸ ἐδικό τους πρᾶμα ἅπλωσαν οἱ ταλαίπωροι ἀδυναστικῶς καὶ ἐπῆραν τοῦ μοναστηριοῦ τὸ σκεύη καὶ τῶν δύο ἐκκλησιῶν τοῦ Σοποτοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τοῦ 'Αγίου Γεωργίου, ὁποῦ νὰ ἔχουν τὴν κατάρα τους καὶ τὸ ἐσυτρόφεψαν μὲ τὸν Δημητράκη Φάσο καὶ 'Ατώνη Σταυράκη νὰ τὸ πὰ εἰς τὴ Ζάκυνθο νὰ τὸ πουλήσουν, καὶ ἐρχάμενοι στὸ Πύργο νὰ περάσουν, ἡ θεία χάρη μὲ ἐφώτισε καὶ τοὺς τὸ πῆρα ἀδυναστικῶς καὶ ὁ Θεὸς νὰ μὲ ἀξιώσῃ νὰ τὸ πάω πίσω.

'Επίμετρο.

'Ιωάννου Οἰκονόμου Λοντοτσακίρη, Σημείωμα γιὰ τοὺς διδασκάλους τοῦ Σοποτοῦ (1844).

Τὸ σημείωμα ποὺ δημοσιεύεται πάρα κάτω βρίσκεται γραμμένο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν 'Ιωάννη Λοντοτσακίρη στὰ παράφυλλα ἑνὸς Κυριακοδρομίου τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη (ἔκδ. Μόσχας, 1796). Δυστυχῶς τὸ ἔντυπο δὲ βρίσκεται πιὰ στὴ βιβλιοθήκη τῆς Σχολῆς. Τὸ σημείωμα δημοσιεύεται ἀπὸ ἀντίγραφο ποὺ παραχώρησε εὐγενικὰ ὁ γιατρὸς καὶ λόγιος κ. Σπή-

λιος Ἀρβανίτης, ποὺ μὲ παραδειγματικὴ στοργὴ κ᾿ ἐπιμέλεια μαζεύει καὶ διατηρεῖ κάθε τὶ ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν ἱστορία τῆς πατρίδας του [1].

Ὑπόμνημα τῶν ἐπισημοτέρων διδασκάλων τῶν χρηματισάντων ἐκ τῆς κωμοπόλεως Σωποτοῦ καὶ ἐκ τῆς Ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων καὶ συντελεσάντων διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς των εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἔθνους.

Πρῶτος διδάσκαλος ἐχρημάτισε Σωποτινός, ὁ ἱερομόναχος *Λεόντιος Σκάρμας*, ὅστις κατὰ τὸ 1695, εἰς τὸν καιρὸν τῶν Βενετῶν, ἐσυστήθη ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον Ὠλένης Ἰωαννίκιον Νῖρον, Σοποτινόν, καὶ μετέβη εἰς Βενετίαν καὶ ἐκεῖ ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰ μαθήματά του, τὸν ἐπροσκάλεσεν ὁ Ἐπίσκοπος Ἰωαννίκιος ὁμοῦ μὲ τοὺς προκρίτους τῆς Γαστούνης καὶ τὸν ἔφερον διδάσκαλον εἰς τὴν Γαστούνην. Ἐκεῖ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, ὅπου διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς του συνετέλεσεν εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἔθνους. Ἔπειτα, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπισκόπου καὶ συνδρομητοῦ τοῦ Σχολείου, κατὰ τὸ 1707, ἡ Κυβέρνησις τῶν Βενετῶν ἠμέλησε τὸ Σχολεῖον καὶ δὲν ἐπλήρωνε τὸν μισθὸν τοῦ διδασκάλου. Ὅθεν ἀνεχώρησεν ὁ Λεόντιος ἀπὸ τὴν Γαστούνην καὶ μετέβη εἰς τὴν πατρίδα του τὸ Σωποτόν. Ἐλθὼν δὲ εἰς Σωποτὸν δὲν ἐπέτυχε κατὰ τὸν σκοπόν του τοὺς συμπολίτας του φιλομούσους, ἀλλ᾿ οὔτε καὶ ἡ Βενετικὴ Κυβέρνησις ἐσυνεργοῦσε διὰ τὸν φωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Μόνον μοναστήρια καὶ ἐκκλησίας τοὺς ἔδιδε τὴν ἄδειαν νὰ κτίζουν. Ἔδωκε λοιπὸν καὶ εἰς τὸν διδάσκαλον Λεόντιον ἄδειαν νὰ κτίσῃ μοναστήριον ὅπου εὕρῃ τόπον κατάλληλον, ἁρμόδιον. Περιφερόμενος ὁ Λεόντιος εἰς τὰ πέριξ εὗρε τόπον ἁρμόδιον διὰ νὰ κτίσῃ μονὴν πλησίον τῆς κωμοπόλεως Λειβαρτζίου, δύο ὥρας μακρὰν τοῦ Σωποτοῦ. Ἐκεῖ μὲ τὴν συνδρομὴν τῶν Λειβαρτζινῶν καὶ τῶν πέριξ χωρίων ἔκτισε μοναστήριον εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶχε καὶ τὸν ἀδελφόν του Φιλόθεον συμβοηθόν. Μὴ δυνάμενος δὲ νὰ ἀπαντήσῃ τὰ ἔξοδα τῆς οἰκοδομῆς, μετέβη εἰς τὴν Βενετίαν, ὅπου εἶχε φίλους Γραικούς, νὰ λάβῃ συνδρομὴν καὶ βοήθειαν. Ἐκεῖ τὸν ὑπεδέχθησαν φιλοφρόνως οἱ φίλοι του, τοῦ ἔδωκαν μετρητὰ χίλια δουκάτα. Ἔπειτα τὸν ἐπροίκισαν μὲ πλουσίαν βιβλιοθήκην τυπωμένην εἰς τὸ Γραικολατινικὸν καὶ τὴν ἀφιέρωσαν εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας

[1] Ὁ Ν. Α. Βέης (Παναθήναια 9, 240) ἀναφέρει ἱστορικὸ ὑπόμνημα γιὰ τὴν παιδεία καὶ τὰ σχολεῖα στὰ Καλάβρυτα ἐπὶ Τουρκοκρατίας τοῦ *Χαραλάμπους* Λεοντοτσακίρη, ποὺ βρισκόταν στὴν οἰκογένειαν Λεοντοπούλων. Δὲν ξέρω ποιὰ σχέση μπορεῖ νὰ ὑπάρχῃ ἀνάμεσα στὰ δύο αὐτὰ ὑπομνήματα. Ἡ οἰκογένεια Λεοντοπούλων δὲν ἔχει πιὰ σήμερα κανένα ἔγγραφον.

Τριάδος διὰ νὰ φωτισθοῦν οἱ παῖδες τῶν Ἑλλήνων διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς τοῦ διδασκάλου Λεοντίου. Ἦλθεν λοιπὸν ὁ Λεόντιος εἰς τὴν μονήν του, ἐτελειοποίησε καὶ ἐκαλλώπισε τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τὸν πόθον του καὶ ἤρχισε νὰ διδάσκῃ τὴν νεολαίαν τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν. Δὲν ἐπέρασε πολὺς καιρός, ἔγινεν ἡ ἅλωσις τῆς Πελοποννήσου, ὅπου τὴν ἐκυρίευσαν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τὸ 1714. Ἀπέθανε καὶ ὁ Λεόντιος. Ἐνεκρώθησαν καὶ τὰ σχολεῖα. Διεσκορπίσθη ἡ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς. Διδάσκαλος πλέον δὲν ἐφάνη ἄλλος. Ὅθεν ἔμεινε τὸ γένος τυφλὸν ὑποκάτω ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας. Ἐφθάσαμεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὰς ἡμέρας μας ἀπὸ τὴν πλουσίαν βιβλιοθήκην τοῦ μακαρίτου Λεοντίου λείψανα: τὰ ἅπαντα τοῦ σοφοῦ Πλωτίνου, μίαν παλαιὰν Γεωγραφίαν καὶ τὰ ἅπαντα τοῦ μουσουργοῦ Πινδάρου.

Δεύτερος διδάσκαλος Σωποτινός, *Νεόφυτος ἱεροδιάκονος*, ὁ ἐξ Ἑβραίων καὶ *Καυσοκαλυβίτης* ἐπιλεγόμενος. Ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1720 εἰς τὸ Σωποτόν, ἦτο σύγχρονος τοῦ Βουλγάρεως Εὐγενίου. Μὲ τὸ νὰ εἶχε συγγενεῖς ἐμπόρους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, μετέβη ἐκεῖ καὶ ἐδιδάχθη τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδᾶτον, διδάσκαλον τῆς Πόλεως καὶ ἔπειτα γενόμενον ἐξ ἀπορρήτων. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, πατριαρχεύοντος Κυρίλλου Ϛ΄, ἐσύστησε Σχολεῖον τοῦ Γένους εἰς τὸν Ἄθωνα κατὰ τὸ 1753 καὶ ἐπροσκάλεσε μὲ τιμὴν μεγάλην τὸν Εὐγένιον εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ὁμοῦ καὶ τὸν Νεόφυτον ἱεροδιάκονον Σωποτινὸν καὶ τὸν Παναγιώτην Παλαμᾶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐδιόρισε τὸν μὲν Εὐγένιον σχολάρχην, τὸν δὲ Νεόφυτον διδάσκαλον τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὁμοῦ καὶ τὸν Θεοτόκην, τὸν δὲ Παναγιώτην Παλαμᾶν ὑποδιδάσκαλον μὲ τὸν ἀνήκουστον τότε διδασκαλικὸν μισθὸν χιλίων γροσίων. Πέντε ἔτη διήρκεσεν ἡ Σχολὴ τοῦ Ἄθωνος, ἀλλ᾿ ἡ ἐνέργειά της ἔμεινε διαρκεστάτη εἰς τὸ Γένος. Ἔπειτα ὁ αὐθέντης τῆς Βλαχίας ἐπροσκάλεσε τὸν Νεόφυτον εἰς τὸ Βουκουρέστιον διδάσκαλον, ὅπου διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς του συνετέλεσεν οὐκ ὀλίγον εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἔθνους ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς του καὶ ἐτελείωσε τὸν βίον ἐν γήρᾳ καλῷ. Ἄφησε δὲ μαθητὰς διαδόχους καὶ ἐπισήμους διδασκάλους εἰς τὸ Βουκουρέστιον Γρηγόριον Κωνσταντᾶ Μηλιώτην καὶ Λάμπρον Φωτιάδην Ἰωαννίτην καὶ ἄλλους πολλούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἦτο ἕνας καὶ ὁ Ἀντώνιος Φωτήλας Καλαβρυτινός, ὁποῦ ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὸ 1787 καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν μουσικήν. Ἄφησε δὲ ὁ Νεόφυτος καὶ πολυσέλιδον ὑπόμνημα τῆς παραδόξου Γραμματικῆς του, τὴν ὁποίαν ἔγραφεν εἰς τὴν σκήτην τῆς Ἁγίας Ἄννης εἰς τὸν Ἄθωνα καὶ ἐτύπωσεν εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

Τρίτος διδάσκαλος ἐκ τῆς ἐπαρχίας τῶν Καλαβρύτων καὶ ἐκ τοῦ

χωρίου Ἀραχώβης *Παρθένιος ὁ ἱεροδιάκονος* μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κανέλλου ἰατροῦ, οἵτινες κατὰ πρῶτον ἐσύστησαν σχολεῖον εἰς τὴν Πελοπόννησον, εἰς τὴν Τριπολιτσάν, καὶ ἐδίδαξαν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς των συνετέλεσαν εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἔθνους καὶ διαχύσαντες οἷον τε ὀρθρινὸν φῶς εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τὴν βαθεῖαν νύκτα τῆς ἀμαθείας ὡδήγησαν λαοὺς εἰς τὰ τελειότερα· ἐχρημάτισαν κατὰ τὸ 1760 ἕως εἰς τὰ 1770, ὁποῦ ἔγινεν ἡ πρώτη ἐπανάστασις. Ἄφησαν δὲ μαθητὰς διαδόχους καὶ ἐπισήμους διδασκάλους τὸν ἱεροκήρυκα Χατζῆ Ἀγάπιον ὁμοῦ μὲ τὸν β΄ Ἀγάπιον, τὸν γέρο-Δαμασκηνόν, τὸν Παρθένιον Δημητσανίτας καὶ διδασκάλους χρηματίσαντας εἰς Δημητσάναν καὶ Βυτίναν, τὸν γερο-Γαλακτίωνα ἐκ τῆς Στρεζόβης διδάσκαλον Σωποτοῦ καὶ ἄλλους πολλούς.

Τέταρτος διδάσκαλος ὁ εἰρημένος *Γαλακτίων* ἐκ τῆς Στρεζόβης τῶν Καλαβρύτων, μαθητὴς τοῦ Παρθενίου, ἐχρημάτισε διδάσκαλος Σωποτοῦ κατὰ τὸ 1790 καὶ ὠφέλησε τὴν νεολαίαν διὰ τῆς ἀρετῆς καὶ παιδείας του πρὶν γίνῃ τὸ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον. Ἀφοῦ δὲ ἐκτίσθη τὸ Σχολεῖον κατὰ τὸ 1796 τὸν ἐπροσκάλεσαν πάλιν οἱ ἔφοροι καὶ τὸν ἐσύστησαν πρῶτον διδάσκαλον εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ Σωποτοῦ καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἕως τὸ 1799.

Πέμπτος διδάσκαλος ἐκ τῆς Κερτέζης τῶν Καλαβρύτων, μαθητὴς τοῦ Π. Παλαμᾶ, *ὁ Δοσίθεος μοναχός*, ὅστις ἐχρημάτισε διδάσκαλος καὶ Σχολάρχης εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ Σωποτοῦ, καθὼς ἐγράψαμεν κατὰ πλάτος τὴν ἱστορίαν του εἰς τὸν Β΄ τόμον τοῦ Κυριακοδρομίου, ὁποῦ διὰ τῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς του συνετέλεσεν εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἔθνους ἀπὸ τοῦ 1800 ἕως τὸ 1835 καὶ ἐτελεύτησεν ἐν γήρᾳ καλῷ εἰς τὴν πατρίδα του Κέρτεζην.

Ἕκτος διδάσκαλος ὁ *Παναγιώτης Γεροτρύλιας*, μαθητὴς τοῦ Δοσιθέου, Στρεζοβινός, ἐχρημάτισε καὶ αὐτὸς διδάσκαλος τῶν Καλαβρύτων κατὰ τὸ 1808 ἕως καὶ τὸ 1811. Ἔπειτα μετέβη εἰς τὴν Βλαχίαν διδάσκαλος καὶ ἐτελεύτησε.

Ἕβδομος διδάσκαλος ὁ *Ἀνανίας ἱεροκῆρυξ*. Οὗτος διὰ συνδρομῆς του ἔκτισε σχολεῖον εἰς τὴν Στρέζοβαν, τὴν πατρίδα του, μαθητὴς τοῦ Δοσιθέου καὶ Παλαμᾶ, κατὰ τὸ 1812 καὶ ἐσχολάρχησεν ἐκεῖ μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως. Καὶ μετὰ την Ἐπανάστασιν ἐσυστήθη διὰ συνδρομῆς τοῦ τοποτηρητοῦ Ὠλένης Κυρίλλου, πρώην Λαρίσσης, καὶ παρὰ τοῦ οἰκονόμου Λοντοτσακίρη Σωποτινοῦ διδάσκαλος εἰς τὴν μονὴν τῆς Ἁγίας Τριάδος Λειβαρτζίου, κατὰ τὸ 1829, καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἕως εἰς τὸ 1834, ἔπειτα μετέβη εἰς Δίβρην καὶ ἀπ᾿ ἐκεῖ εἰς τὴν πατρίδα του.

Ὄγδοος διδάσκαλος Καλαβρυτινὸς *Ἀντώνιος Φωτήλας*, μαθητὴς τοῦ

Νεοφύτου, ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὰ Καλάβρυτα κατὰ τὸ 1789. Ἔπειτα μετέβη εἰς Βιέννην νὰ ἰατρεύσῃ τοὺς ὀφθαλμούς του, καὶ ἀφοῦ ἐθεραπεύθη τὸν ἐπροσκάλεσαν οἱ ἐκεῖ ἔμποροι Ἀμπελακιῶται εἰς τὴν κωμόπολίν τους διδάσκαλον καὶ ἀφοῦ τὸν ἐγνώρισαν ἱκανὸν διὰ τὴν παιδείαν καὶ σπουδὴν τῶν τέκνων τους, τὸν ὑπάνδρευσαν μὲ γυναῖκα εὐγενῆ διὰ νὰ τὸν ἔχουν παντοτινὸν διδάσκαλον ὡς φιλόμουσοι καὶ νουνεχεῖς καὶ ἐφώτισε τὰ τέκνα τους.

Ἔνατος διδάσκαλος Σωποτινός, μαθητὴς τοῦ Δοσιθέου, ὁ *Χαράλαμπος Λοντοτσακίρης*, ἐχρημάτισε διδάσκαλος τοῦ Σωποτοῦ κατὰ τὸ 1814.

Δέκατος ἔπειτα διδάσκαλος ὁ *Ἰωάννης Σακελλαριάδης*, ὅστις ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἕνεκα πατριωτισμοῦ μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ἑνδέκατος διδάσκαλος ὁ *ἱερομόναχος Παγκρατιώτης*, μαθητὴς τοῦ Ἠσαΐου Ἀργείου. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος Σωποτοῦ κατὰ τὸ 1814 καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν δύο ἔτη. Ἔπειτα μετέβη εἰς Μαγούλιανα καὶ ἀπ᾿ ἐκεῖ εἰς Δίβρην καὶ πάλιν εἰς Μαγούλιανα, ὅπου ἐτελείωσε τὸν βίον ἐν γήρατι καλῷ.

Δωδέκατος διδάσκαλος *Προκόπιος ἀρχιδιάκονος*, Οἰκονόμος Καλαβρυτινός, μαθητὴς τοῦ Δοσιθέου, ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ εἶτα σχολάρχης εἰς Δημητσάναν, ἔπειτα σχολάρχης εἰς τὴν Τρίπολιν μέχρι τοῦ 1844.

Δέκατος τρίτος διδάσκαλος *Βησσαρίων* ἱερεὺς *Χαλκιανιώτης*, μαθητὴς τοῦ Δοσιθέου, ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἶτα διδάσκαλος εἰς τὴν Ζάχολη τῆς Κορίνθου, ὅπου ὠφέλησε τὴν νεολαίαν πολύ.

Δέκατος τέταρτος διδάσκαλος Νεζερίτης *Γεωργαντᾶς Παπατριανταφυλλίδης*, μαθητὴς τοῦ Παλαμᾶ, ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαυΐας. Ἔπειτα ἐπροσκαλέσθη ἀπὸ τοὺς προκρίτους τῶν Πατρῶν διδάσκαλος κατὰ τὸ 1812 καὶ ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τὰς Πάτρας ὁμοῦ καὶ τὴν μουσικὴν μέχρι τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Πάτρας εἰς τὴν γεροντικήν του ἡλικίαν καὶ ὠφέλησε τὴν νεολαίαν μέχρι τέλους καὶ ἐτελεύτησεν ἐν γήρᾳ καλῷ τὸ 1838.

Δέκατος πέμπτος *Νικηφόρος Βαμβούκης* διδάσκαλος εἰς τὸ Σχολεῖον τοῦ Ἀνδρούτσου Σπανοῦ Ἀραχωβίτου.

Δέκατος ἕκτος *Χαραλάμπης Βαμβούκης*, ἀδελφὸς τοῦ Χαλκιανιώτου. Οὗτος ἐχρημάτισε διδάσκαλος Καλαβρύτων, ἔπειτα Σχολάρχης Πατρῶν κατὰ τὸ 1835, μετέπειτα μετετέθη εἰς Κόρινθον καὶ εἶτα καθηγητὴς εἰς τὸ Γυμνάσιον Ναυπλίας. Συνετέλεσε καὶ αὐτὸς διὰ τῆς παιδείας του.

Δέκατος ἕβδομος *Σπήλιος Οἰκονόμου* διδάσκαλος Σωποτινὸς εἰς τὸ

Σχολεῖον αὐτοῦ. Μαθητὴς τοῦ Δοσιθέου καὶ τοῦ Ι. Μανωλέσκου ἐδίδαξε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν κατὰ τὸ 1834 δύο ἔτη, ἔπειτα μετετέθη κατὰ τὸ 1836 εἰς τὸ Γυμνάσιον τῶν Πατρῶν. Ἐδίδαξε ἑπτὰ ἔτη, ἔπειτα μετετέθη εἰς τὸν Πύργον τῆς Ἠλείας ὡς β′ διδάσκαλος τὸ 1844.

Ἐχρημάτισαν καὶ ἄλλοι τρεῖς διδάσκαλοι ἐκ τῆς ἐπαρχίας Καλαβρύτων.

α′) Κατὰ τὸ 1786 ὁ *Δημήτριος* ἱερεὺς *Οἰκονόμος* ἐκ τῆς κώμης Μάζι. Ἐχρημάτισε πρῶτον εἰς τὴν κωμόπολιν Κερπινὴν ἐπὶ Ἀνδρούτσου Ζαΐμη προεστοῦ Καλαβρύτων. Ἔπειτα εἰς τὰ Καλάβρυτα καὶ ὠφέλησε τὴν πατρίδα του οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

β′) Ὁ ἱεροδιάκονος *Ἰωσὴφ Λαυριώτης* ἐκ τῆς κώμης Σουδενῶν, μαθητὴς τοῦ Π. Παλαμᾶ. Ἐχρημάτισε διδάσκαλος εἰς τὰς Παλαιὰς Πάτρας κατὰ τὸ 1788 καὶ παρέδωκε τὴν γραμματικὴν καὶ ὠφέλησε τὴν νεολαίαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἕως εἰς τὰ 1790 ὁποῦ ἐμολύνθη ἡ πόλις τῶν Πατρῶν ἀπὸ τὴν πανώλη, ἀνεχώρησε καὶ μετέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐτελεύτησεν ἐκεῖ. Ἐχρημάτισα καὶ ἐγὼ μαθητής του.

γ′) *Βενέδικτος* ἱερομόναχος *Λαυριώτης* ὁ γέρων ἐκ τῆς κώμης Κόκκοβας ἐχρημάτισε διδάσκαλος τῆς λατινικῆς γλώσσης εἰς τὴν Βενετίαν καὶ κατὰ τὸ 1779 ἦλθεν εἰς τὴν μονήν του γέρων ὀγδοηκοντούτης. Ἐπεσκέφθη καὶ τὸ Σχολεῖον τοῦ Σωποτοῦ καὶ ἐπῄνεσε τὴν προθυμίαν τῶν πατριωτῶν, ἀλλ᾽ ἐλυπήθη διότι δὲν τοῦ ἐσυγχωροῦσεν ἡ γεροντική του ἡλικία νὰ βοηθήσῃ τὴν νεολαίαν. Ηὐχήθη ὅμως εἰς τὸν Θεὸν νὰ προοδεύσῃ τὸ Σχολεῖον καὶ ἐτελεύτησεν ἐν γήρᾳ καλῷ εἰς τὴν ἱερὰν μονήν του.

Ὁ γράψας Ἰωάννης ἱερεὺς Οἰκονόμος Λοντοτσακίρης, 1844, μηνὶ Νοεμβρίῳ.

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΑΙ ΕΝ ΕΤΕΙ 1770 ΝΑΥΜΑΧΙΑΙ ΜΕΤΑΞΥ ΡΩΣΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΑΪΚΗΝ ΜΑΣ ΠΟΙΗΣΙΝ

1. Παρὰ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένοντος φίλου κ. Ἰωάν. Βασδραβέλλη, ἀσχολουμένου μετὰ ζήλου περὶ τὴν μελέτην τῆς νεωτέρας ἑλληνικῆς ἡμῶν ἱστορίας, ἰδίᾳ δὲ τῆς μακεδονικῆς, μοὶ παρεδόθη χειρόγραφον βιβλίον [1], διαστάσεων 0,105×0,155, τὸ ὁποῖον, μεταξὺ πολλῶν παλαιῶν ἐρωτικῶν ποιημάτων, περιέχει καὶ δύο ποιήματα ἀναφερόμενα εἰς τὰς ἐν ἔτει 1770 γενομένας ναυμαχίας μεταξὺ ρωσικοῦ καὶ τουρκικοῦ στόλου. Τὰ ποιήματα αὐτά, καθ᾽ ὅσον γνωρίζω, εἶναι ἀνέκδοτα [2].

Τὸ πρῶτον, φέρον τὴν ἐπιγραφὴν «Τραγοῦδι τῆς ἀρμάδας», περιγράφει τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τσεσμέ, τὸ δὲ δεύτερον, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τῆς αὐτῆς ἕτερον», τὴν κατὰ τὸ Ναύπλιον ναυμαχίαν τῶν ἰδίων στόλων, γενομένην ὅμως πρὸ τῆς τοῦ Τσεσμέ. Ὥστε, ἐὰν πρόκειται νὰ τὰ τοποθετήσωμεν χρονολογικῶς, πρέπει νὰ προτάξωμεν τὸ δεύτερον τοῦ πρώτου [3].

Ὁ κ. Βασδραβέλλης εἰς ἄρθρον του, δημοσιευθὲν εἰς τὴν ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐκδιδομένην πρωινὴν ἐφημερίδα «Μακεδονίαν», ὅπου καὶ παραθέτει μερικοὺς στίχους τῶν δύο ποιημάτων, ὁμιλῶν περὶ τῆς σημασίας καὶ τῆς συμβολῆς αὐτῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κατὰ τὸ 1770 ναυμαχιῶν, ἐκφέρει τὴν γνώμην, ὅτι τὸ ποίημα τὸ ἀναφερόμενον εἰς τὴν πρὸ τοῦ Ναυπλίου ναυμαχίαν «ἀσφαλῶς ἐγράφη ὑπὸ αὐτόπτου μάρτυρος, πιθανὸν ναυτικοῦ λαβόντος ἐνεργὸν μέρος εἰς τὰ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης» [4]. Τὴν αὐτὴν δὲ γνώμην ἔχει καὶ διὰ τὸν ποιητὴν τοῦ δευτέρου ποιήματος. Ταῦτα πράγματι καθίστανται ἀληθοφανῆ, ἐὰν λάβῃ κανεὶς ὑπ᾽ ὄψιν ὡρισμένα χωρία τῶν ποιημάτων, μερικὰς λεπτομερείας αὐτῶν καὶ λέξεις τινὰς ναυτικάς [5]. Καὶ ἡ ἀπερίτεχνος καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς λο-

[1] Τὸ χειρόγραφον εἶναι κτῆμα τῆς ἐν Θεσσαλονίκῃ οἰκογενείας Γεωργίου καὶ Ἀλεξ. Γραμματικοῦ. Πρβλ. *Α. Σιγάλα*, Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῶν ἑλληνικῶν κοινοτήτων τῆς Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη 1939, σελ. 144.

[2] Πρβλ. τὴν παρὰ *Π. Κοντογιάννη*, Οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν πρῶτον ἐπὶ Αἰκατερίνης Β′ ρωσοτουρκικὸν πόλεμον (1768—1774), Ἀθῆναι 1903 (σελ. ε′—ιε′), παράθεσιν τῶν γνωστῶν αὐτῷ πηγῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς.

[3] Τὴν σειρὰν ταύτην ἀκολουθῶ κατωτέρω κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν δύο ποιημάτων.

[4] «Μακεδονία», 1 Ἰανουαρίου 1937.

[5] Ἐκ τοῦ πρώτου ποιήματος πρβλ. στίχ. 11